

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
док.екон.наук., професор
_____ Володимир СИБІРЦЕВ
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Аналіз ресурсного забезпечення діяльності
комерційного банку»

Виконала: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи
ФС-22М ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування» спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

_____ **Чуйко Поліна Ігорівна**
« ____ » _____ 2024 р.

Керівник роботи: кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування

_____ **Подплетний Валерій Володимирович**
« ____ » _____ 2024 р.

Рецензент: кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики
Центральноукраїнського національного
технічного університету

_____ **Ніколаєв Ігор Володимирович**

Завідувачу кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Сибірцеву В.В.

здобувача вищої освіти економічного
факультету групи ФС-22М

(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»)

Чуйко Поліни Ігорівни

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему: «Аналіз ресурсного забезпечення
діяльності комерційного банку».

« 30 » червня 2023 р.

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

(підпис) к.е.н., доцент **Подплетній Валерій Володимирович**

« 30 » червня 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

(підпис) док. екон. наук, професор **Сибірцев Володимир Васильович**

« 30 » червня 2023 р.

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Ступінь вищої освіти магістр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

« 04 » вересня 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**
Чуйко Поліні Ігорівні

(прізвище та ініціали)

1. Тема роботи «Аналіз ресурсного забезпечення діяльності комерційного банку»

(назва)

1. Керівник роботи Подплетній В.В., к.е.н., доцент

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи: дослідження процесу управління ресурсною базою банку і визначення напрямків його вдосконалення. Розглянути сутність ресурсів банку, визначити їх структуру та фактори впливу на формування; дослідити методичні підходи щодо процесу управління ресурсною базою банку; охарактеризувати організаційне та інформаційне забезпечення управління ресурсною базою банку; здійснити загальний аналіз діяльності АТ «Банк Альянс» та, зокрема, аналіз ресурсної бази банку; дослідити процес управління ресурсною базою в АТ «Банк Альянс»; запропонувати напрями збалансованого формування ресурсної бази банку; вдосконалити управління банківськими ризиками при формуванні ресурсів банків.

Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Подплетній В.В.		
2	Подплетній В.В.		
3	Подплетній В.В.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	жовтень 2023 р.	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	жовтень 2023 р.	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	листопад 2023 р. листопад 2023 р. листопад 2023 р. грудень 2023 р.	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	грудень 2023 р.	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	грудень 2023 р.	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	грудень 2023 р. – січень 2024 р.	
7.	Відгук керівника	грудень 2023 р. – січень 2024 р.	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписки, опубліковані статті).	грудень 2023 р. – січень 2024 р.	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	січень 2024 р.	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	січень 2024 р.	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	січень 2024 р.	
12.	Захист роботи	січень 2024 р.	

Дата видачі завдання:

« 04 » вересня 2023 р.

(підпис керівника)

Подплетний В.В.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

« 04 » вересня 2023 р.

(підпис здобувача)

Чуйко П.І.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Чуйко П.І. Аналіз ресурсного забезпечення діяльності комерційного банку. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2023.

У роботі досліджено теоретичні та методичні основи ресурсного забезпечення діяльності комерційних банків. Поглиблено сутність ресурсів банку, визначено їх структуру, специфічні риси та охарактеризовано фактори впливу на формування. Досліджено особливості процесу управління ресурсною базою комерційних банків.

Проаналізовано абсолютні та відносні показники фінансової діяльності АТ «Банк Альянс». Досліджено процес управління ресурсною базою АТ «Банк Альянс». На основі фінансової звітності надано аналітичну оцінку ресурсного забезпечення діяльності АТ «Банк Альянс».

Розроблено пропозиції стосовно механізмів оцінки фінансових ризиків в процесі формування та використання ресурсів банку. Запропонована модель збалансованого формування ресурсної бази банків, що дозволяє сформувати збалансовану структуру активів та пасивів банку для забезпечення максимального прибутку при дотриманні обов'язкових нормативів НБУ стосовно регулювання їх діяльності.

Ключові слова: банк, активи, пасиви, потенціал, ресурсний потенціал, власні та залучені кошти, ресурси банку, ресурсна база банків, джерела формування ресурсів, структура ресурсної бази банків, ресурси-витрати, відсотковий ризик і ризик ліквідності, кредитний та ринковий ризики, регулятивні вимоги щодо управління пасивами банків.

ABSTRACT

Chuyko P.I. Analysis of the resource provision of the commercial bank activities. - Manuscript.

Final qualification work on degree of the second (master's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytsky, 2023.

The paper examines the theoretical and methodical foundations of resource provision of commercial banks. The essence of the bank's resources was deepened, their structure, specific features were determined, and the factors affecting their formation were characterized. Peculiarities of the process of managing the resource base of commercial banks have been studied.

The absolute and relative indicators of the financial activity of Bank Alliance JSC were analyzed. The process of managing the resource base of Bank Alliance JSC was studied. On the basis of financial statements, an analytical assessment of the resource provision of JSC "Bank Alliance" activity was provided.

Proposals have been developed regarding the mechanisms for assessing financial risks in the process of forming and using the bank's resources. The proposed model of balanced formation of the resource base of banks, which allows to form a balanced structure of bank assets and liabilities to ensure maximum profit while complying with the mandatory regulations of the NBU regarding the regulation of their activities.

Keywords: bank, assets, liabilities, potential, resource potential, own and borrowed funds, bank resources, resource base of banks, sources of resource formation, structure of resource base of banks, resources-costs, interest rate risk and liquidity risk, credit and market risks, regulatory requirements regarding the management of bank liabilities.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКУ	7
1.1. Економічна сутність ресурсів банку	17
1.2. Методичні аспекти процесу управління банківськими ресурсами	16
1.3. Організаційне та інформаційне забезпечення управління ресурсною базою банку.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕСУРСНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ «БАНК АЛЬЯНС»).....	26
2.1. Загальна характеристика діяльності банку	26
2.2. Аналіз ресурсної бази банку.....	43
2.3. Аналіз процесу управління ресурсною базою у банку.....	56
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	64
3.1. Управління банківськими ризиками при формуванні ресурсів банків	64
3.2. Збалансоване формування ресурсної бази банків	79
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність теми. Роль ресурсної бази банку є визначальною, вона проявляється в тому, що від її обсягу та структури залежать масштаби та види активних операцій, а отже, і розмір одержуваного прибутку. Ефективне управління ресурсною базою підтримує фінансову стійкість окремих банків і забезпечує стабільне функціонування банківської системи в цілому. Комерційним банкам необхідно мати набір ресурсів, достатній як для кредитування клієнтів, так і для розвитку інвестиційної діяльності, формування певних резервів і підтримки власної ліквідності. Тому ефективне управління ресурсною базою банку слід розглядати як фундаментальну основу фінансового менеджменту.

Проблемам сутності та процесу управління ресурсною базою приділяється увага в працях багатьох українських і зарубіжних вчених і практиків. Серед них: І. Федосик, Л. Васюренко, А.О. Єпіфанов, М. Алексеєнко, З. Васильченко, А. Вожжов, В. Геєць, І. Лютий, В. Міщенко, А. Мороз, М. Савлук, Т. Смовженко та ін. Ці науковці досліджували цю тему і запропонували свої конкретні заходи щодо вдосконалення менеджменту, але в ній є й недосліджені моменти. Все це зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Об'єктом дослідження є діяльність банку щодо формування ресурсної бази.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти, пов'язані з управлінням ресурсною базою банку.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження процесу управління ресурсною базою банку і визначення напрямків його вдосконалення.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- розглянути сутність ресурсів банку, визначити їх структуру та фактори впливу на формування;

- дослідити методичні підходи щодо процесу управління ресурсною базою банку;
- охарактеризувати організаційне та інформаційне забезпечення управління ресурсною базою банку;
- здійснити загальний аналіз діяльності АТ «Банк Альянс» та, зокрема, аналіз ресурсної бази банку;
- дослідити процес управління ресурсною базою в АТ «Банк Альянс»;
- запропонувати напрями збалансованого формування ресурсної бази банку;
- вдосконалити управління банківськими ризиками при формуванні ресурсів банків;

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення основних задач даної кваліфікаційної роботи використано широкий спектр наукових методів дослідження. Метод аналізу та синтезу застосовувався при дослідженні теоретичних основ управління ресурсною базою банку; метод порівняння при визначенні сутності ресурсів банку; структурно-логічний – структурна побудова та логічний виклад матеріалу роботи; графічний та табличний методи дають змогу відобразити структуру та динаміку показників діяльності банку; за допомогою гіпотетичного, емпіричного, історичного методів були виявлені основні переваги, недоліки та проблеми у функціонуванні банку; абстрагування і узагальнення дозволили відокремити найбільш значущі аспекти даної роботи.

Інформаційну базу дослідження становили нормативні та законодавчі акти, які регулюють діяльність банків, праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань, що стосуються ресурсної бази банку, внутрішні положення надані АТ «Банк Альянс», що регулюють його діяльність, фінансова звітність банку, дані з сайту АТ «Банк Альянс», статистичні дані НБУ, матеріали засобів масової інформації та Інтернет.

Наукова цінність кваліфікаційної роботи полягає у систематизації теоретичних підходів до визначення ресурсної бази комерційного банку та,

враховуючи їх недоліки та переваги, сформульоване власне визначення ресурсів банку як сукупності власних, залучених та запозичених коштів, які перебувають в розпорядженні банку для здійснення активних операцій з метою отримання прибутку.

В кваліфікаційній роботі запропоновано модель збалансованого формування ресурсної бази банків для вдосконалення процесу управління активами та пасивами. Використання зазначеної моделі в процесі управління банком дозволяє одночасно оперувати і пасивами, і активами балансу в тісному взаємозв'язку з урахуванням стану ліквідності, прибутковості та інших чинників, а рекомендована в результаті застосування моделі структура активів та пасивів банку дозволить максимізувати його прибуток при забезпеченні виконання нормативів регулюючих органів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання обґрунтованих в роботі механізмів оцінки фінансових ризиків в процесі формування та використання ресурсів банку, а також моделі збалансованого формування ресурсної бази банків з метою забезпечення максимальної прибутковості при мінімальних ризиках.

Публікації. Основні положення роботи викладені у двох наукових публікаціях, обсягом 5 сторінок друкованого тексту.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Логіка та методика дослідження обумовили структуру роботи, яка складається з трьох розділів, вступу та висновків, викладених на 98 сторінках, списку використаних джерел зі 58 найменувань на 6 сторінках, 4 додатків, 17 таблиць на 7 сторінках, 10 рисунків на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКУ

1.1. Економічна сутність ресурсів банку

В сучасних умовах режиму воєнного стану, запровадженого внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України в лютому 2022 року, та, як наслідок, фінансової нестабільності в Україні актуальні проблеми, пов'язані з формуванням та використанням ресурсів банків, ставлять банківську систему перед серйозними викликами, вимагаючи адаптації, ефективного ризик-менеджменту та спроможності зберігати фінансову стійкість у складних умовах.

З початку введення в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 року, що викликало погіршення економічного становища через відтік робочої сили, втрату ринків збуту та логістичних каналів, девальвацію національної грошової одиниці, збільшення бюджетного дефіциту тощо, банківська система України продовжує свою діяльність та виконує функції забезпечення потреб держави, бізнесу та населення, навіть при військових ризиках. Однією з ключових умов для незавершеного та ефективного функціонування банківських установ є розумне формування їх достатньої ресурсної бази для надання послуг та виконання взятих на себе зобов'язань.

Ресурси комерційного банку включають різноманітні елементи, які банк використовує для своєї діяльності та забезпечення фінансових послуг. Основними видами ресурсів комерційного банку є:

- грошові ресурси. Це власні кошти банку, які включають капітал банку, депозити та інші види приватного та корпоративного капіталу. Грошові ресурси є основою для надання позик та забезпечення ліквідності банку.
- людські ресурси. Включають персонал банку – від управлінців до фахівців у різних галузях (фінанси, маркетинг, інформаційні технології та

ін.). Компетентний та кваліфікований персонал є важливим ресурсом для забезпечення якісного обслуговування клієнтів та розвитку банківської діяльності.

- технічні ресурси. Включають інформаційні технології, програмне забезпечення, апаратне забезпечення, мережеву інфраструктуру та інші технічні засоби, що використовуються для оптимізації банківських процесів та забезпечення безпеки операцій.

- фінансові ресурси. Включають різноманітні активи та пасиви банку, такі як позики, іпотеки, цінні папери, депозити, резерви та інші фінансові інструменти, які дозволяють банку генерувати прибуток та управляти ризиками.

- клієнтська база. Складається з клієнтів банку, які надають депозити, здійснюють платежі, отримують кредити та інші фінансові послуги. Клієнтська база є ключовим ресурсом для приваблення коштів та розширення банківської діяльності.

- імідж та репутація. Ресурси комерційного банку також включають його імідж та репутацію в очах клієнтів і громадськості. Добре побудований імідж може сприяти привабленню нових клієнтів та утриманню існуючих.

Ефективне управління цими різними ресурсами є критичним для успіху комерційного банку та його здатності висуватися на фінансовому ринку. Низький рівень монетизації економіки, неефективне виробництво, недостатній рівень життя населення, наявність територій, на яких ведуться активні бойові дії та тимчасово окупованих територій, обмежена довіра до ефективного існування банківської системи значно ускладнюють вирішення цього завдання. Основу функціонування банківської системи складають грошові та фінансові ресурси, розвиток яких сприяє розширенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання і домогосподарств шляхом забезпечення додаткових фінансових ресурсів. Отже фінансові ресурси банків відіграють важливу роль у функціонуванні та вирішенні стратегічних завдань, досягнень

цілей окремого банку. Тому аналіз фінансових ресурсів банку є невід'ємною і головною частиною в першу чергу для прийняття виважених управлінських рішень для досягнення цілей.

Приймаючи до уваги необхідність продовження сталого розвитку виробництва з одного боку та обмеженості фондового ринку з іншого, спостерігається високий попит на банківські кредити, що, в свою чергу, потребує швидкого збільшення банківських ресурсів.

Від поточного стану фінансової ресурсної бази комерційних банків залежать важливі показники діяльності такі як ліквідність та рентабельність. Саме через це проблема формування і управління ресурсною базою банків постає пріоритетним завданням в аспекті кризової економіки, а також вимагає подальшого дослідження та розвитку. Банкам необхідно мати достатньо ресурсів для кредитування клієнтів і для інвестиційної діяльності, підтримки власної ліквідності.

Трактування вчених у галузі визначення сутності ресурсів банку мають різні погляди та висловлювання. Так, в своїй дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук на тему «Ресурси комерційного банку: формування та управління», Жанна Довгань зазначила, що: «...банківські ресурси – це основа діяльності будь-якого банку, оскільки процеси утворення ресурсів і надання позик взаємозв'язані. Від формування ресурсів залежать масштаби діяльності банку та обсяги отримуваних прибутків. Тому розуміння економічного змісту банківських ресурсів, знання проблем, пов'язаних із їх формуванням і використанням, надзвичайно важливе...», [15].

Аналізуючи дослідження Жанни Довгань, можна визначити, що: «...поняття «банківські ресурси» може мати два значення. Суть першого полягає в тому, що традиційні банківські ресурси є акумульовані банком вільні грошові кошти економічних суб'єктів господарювання на умовах виникнення зобов'язань власності чи боргу для подальшого розміщення на ринку з метою отримання прибутку. Ці кошти, по суті, вільна частка пасиву

балансу комерційного банку, їх пропонується вважати банківськими ресурсами у вузькому розумінні», [15].

Зміст другого значення пов'язаний з тим, що поняття «Ресурс» (від французького «resources») трактується не лише як «засоби, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності» і «запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби», а й як «можливості» [12].

Як зауважила Жанна Довгань: «...це дає право застосовувати його до поняття банківських ресурсів у широкому розумінні. У даному випадку, окрім традиційних ресурсів, у дане поняття можна включити й реальні можливості банку не лише акумулювати грошові кошти в зобов'язання боргу чи власності, а й можливості вилучати прибуток від проведення дохідних банківських операцій. Розмір прибутку має бути достатнім для створення резервів, зростання банку і виплати дивідендів. Саме розуміння банківських ресурсів у широкому значенні ставить на центральне місце проблему управління активами-пасивами...», [15].

На думку економістів С. Ковалю: «банківські ресурси – це власні кошти і кошти, залучені банком в результаті здійснення пасивних і активно-пасивних операцій, які використовуються для активних операцій банків...», [16]

Відповідно до інформації, наведеної в статті «Формування ресурсів банківської установи в умовах воєнного стану» для журналу «Економіка та суспільство», №44, 2022 року Світлани Бойко, кандидата економічних наук, доцента Національного університету харчових технологій та Герасименко Дарії, здобувач Національного університету харчових технологій: «...ефективне формування ресурсів є однією з першочергових задач банківського менеджменту. Ресурси банківської установи слугують опорою для її існування. Так, щоб розпочати свою діяльність, банківська установа потребує стартового капіталу. Для забезпечення подальшого ефективного існування вона повинна сформувати поточний капітал в достатньому обсязі. Якщо ресурсів буде недостатньо, а їх структура буде неоптимальною, існує

загроза втрати банком конкурентних переваг, фінансової стійкості, ліквідності, що, в свою чергу, може призвести до подальшої ліквідації юридичної особи. За способом формування ресурси банківської установи поділяються на власні, залучені та запозичені. Власні ресурси представлені власним капіталом банку, тоді як залучені та запозичені ресурси об'єднані в звітті про фінансовий стан банку у зобов'язання...», [8]

В таблиці 1.1., створеної на основні балансових звітів банків [34], наведені ресурси банківських установ України протягом 2021-2022 рр.

Дані таблиці свідчать про те, що з часу запровадження режиму воєнного стану в Україні відмічається зростання зобов'язань банківських установ.

Таблиця 1.1.

Ресурси банківських установ України протягом 2021-2022 років, млрд. грн.

Показник, квартал, млрд. грн.	2021 рік				2022 рік			
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кошти отримані від НБУ	95,6	92,2	132,0	125,4	119,6	114,6	86,6	84,7
Кошти банків	36,1	35,4	25,8	18,5	18,3	17,4	16,6	18,5
Кошти клієнтів	1539,6	1520,7	1462,6	1503,2	1544,3	1544,2	1597,2	1713,5
у т. ч. кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	799,8	787,8	734,0	713,0	750,4	757,3	763,3	809,0
у т. ч. кошти на вимогу	644,3	639,0	604,3	601,8	639,3	642,3	640,0	668,6
у т. ч. кошти фізичних осіб	726,9	713,5	705,0	767,9	772,7	767,3	786,6	847,3
у т. ч. кошти на вимогу	412,9	399,0	403,0	483,0	495,7	494,8	521,1	558,8
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0,2	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	1,7
Боргові цінні папери, емітовані банком	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Інші залучені кошти	53,6	55,1	52,4	50,0	47,3	47,4	44,9	52,6
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	2,1	2,9	2,8	0,6	0,2	0,7	1,3	2,2

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Відстрочені податкові зобов'язання	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8
Резерви за зобов'язаннями	7,5	7,5	7,7	8,4	8,2	7,9	8,6	9,4
Інші фінансові зобов'язання	36,2	32,0	37,1	30,3	36,9	34,4	34,0	44,0
Інші зобов'язання	17,0	16,4	15,3	15,5	13,6	14,1	13,4	12,6
Субординований борг	8,4	8,7	8,4	8,4	8,4	8,3	8,2	9,9
Усього зобов'язань	1797,7	1772,7	1746,2	1762,0	1798,4	1790,9	1812,2	1950,6
Статутний капітал	481,4	481,4	406,2	406,5	406,5	406,6	405,8	406,3
Емісійні різниці	14,8	14,8	14,5	14,5	14,5	14,5	14,5	14,5
Незареєстрований статутний капітал	0,1	0,1	0,1	0,6	0,7	0,6	0,7	0,2
Інший додатковий капітал	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,0	0,0
Резервні та інші фонди банку	33,3	33,7	32,9	33,3	33,3	34,3	34,5	36,1
Резерви переоцінки	15,0	12,0	11,8	11,9	11,4	11,7	12,2	12,5
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-289,7	-283,2	-219,9	-259,2	-266,6	-261,4	-236,9	-230,4
Усього власного капіталу	255,5	259,3	246,1	208,1	200,4	206,8	230,7	239,1

Така ситуація була пов'язана, в першу чергу, зі збільшенням залишків коштів клієнтів на 17,2% та субординованого боргу на 17,4% станом на липень 2022 року проти лютого 2022 року. Причиною відповідних змін стало зростання попиту населення на депозитні продукти комерційних банків з державною часткою власності (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АБ «Укргазбанк»).

Як зазначили в своєму науковому виданні «Суть та значення фінансових ресурсів банку в забезпеченні його стабільності» науковці Львівського торговельно-економічного університету Андрейків Т. Я., Сенищ П. М., Сивуляк М. М.: «...сучасний етап розвитку економіки України визначається високим динамізмом та інтегрованістю процесів у всіх її ланках, поглибленням міжгосподарських зв'язків та активною взаємодією зі світовим співтовариством. Вагоме місце у цих процесах відводиться банківській системі як фінансовому посереднику та координатору руху

фінансових ресурсів. Банки акумулюють грошові ресурси, здійснюючи водночас їх перерозподіл між різними суб'єктами ринку. Водночас у контексті успішного функціонування банків у сучасних умовах виокремлюється проблема їх ресурсного забезпечення як основи діяльності. Варто зазначити, що в сучасній економічній літературі існують різні, часто дискусійні погляди на розуміння та трактування суті поняття «банківські ресурси» залежно від тих чи інших критеріїв, які автори вкладають у розкриття змісту цього поняття і які у підсумку визначають його остаточне формулювання...», [24].

Більшість науковців розглядають фінансові ресурси банку та банківські ресурси як взаємозамінні. У цьому контексті банківські ресурси вважаються основою для діяльності будь-якого банку, оскільки процеси формування ресурсів та надання позик взаємодіють між собою. Аналізуючи економічний зміст банківських ресурсів, слід зазначити, що їх переміщення відбувається на кредитній основі і є своєрідним товаром. Споживча цінність банківських ресурсів проявляється в їх здатності функціонувати як капітал, приносячи дохід у формі позичкового прибутку, який є складовою банківських прибутків. У зв'язку з цим можна стверджувати, що поняття «ресурси комерційних банків» може бути розглянуте з двох різних точок зору.

По-перше, традиційні банківські ресурси представляють собою кошти, які банк накопичує тимчасово вільні в економіці та серед населення з умовою використання їх для виконання зобов'язань щодо власності чи боргів з метою подальшого вкладення на ринку для отримання прибутку. По-друге, враховуючи традиційні банківські ресурси, це поняття може включати й реальні можливості банку, не обмежені лише акумуляцією коштів на умовах боргів та власності, але й можливості витягування прибутку з проведення дохідних операцій (активні операції, комісійні та посередницькі операції). При цьому обсяг прибутку повинен бути достатнім для окупності залучених та запозичених ресурсів і для поступового збільшення капіталу банку. Розуміння банківських ресурсів у широкому контексті підкреслює важливість управління активами/пасивами.

Отже, можна зазначити, що ресурси банку представляють собою

сукупність грошових коштів, які перебувають у розпорядженні банку та використовуються ним для реалізації різних операцій, таких як кредитні, інвестиційні та інші, з метою забезпечення прибутку.

На рисунку 1.1. наведено класифікацію ресурсів банку за умовами формування

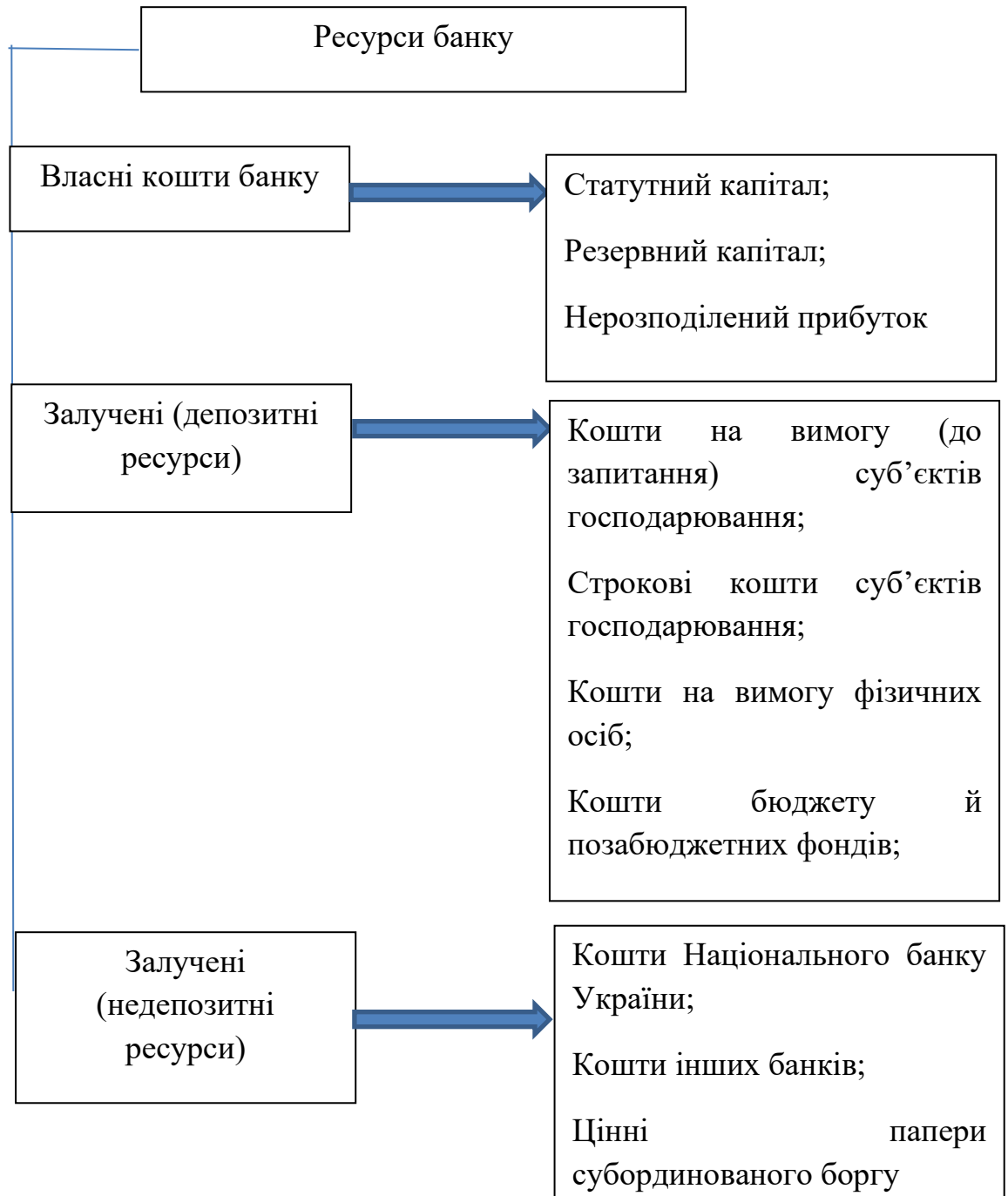

Рис. 1.1. Класифікація ресурсів банку за джерелами формування (складено автором на основі [24])

Класифікація визначає різноманітні джерела формування ресурсів, в

результаті яких ми маємо повне відображення сутності ресурсів банку.

Фактори, що впливають на ефективність використання ресурсів комерційного банку:

- політичні;
- економічні;
- демографічні;
- екологічні;
- соціально-правові;
- територіальні;
- організаційно-технічні;
- фінансово-економічні

Умови воєнного стану в Україні створюють численні проблеми для управління ресурсами банку, включаючи:

- ліквідність та фінансова стабільність. Воєнний стан викликав стрімке зменшення ліквідності банків через виведення коштів та загальне погіршення фінансового клімату. Управління ресурсами повинно спрямовуватися на забезпечення стабільності та ліквідності банку в умовах неспокійного середовища.

- кредитний ризик. Зростання економічних труднощів, спричинених воєнним конфліктом, може збільшити кредитний ризик для банку. Підприємства та клієнти можуть стати менш здатними повертати кредити через нестабільність на ринку та зменшення платоспроможності.

- валютні ризики. Нестабільність воєнного стану призводить до коливань валютних курсів, що ускладнює управління валютними ризиками та ефективності операцій на валютних ринках;

- системи безпеки та захисту даних. Умови воєнного стану збільшує загрози для кібербезпеки та фізичної безпеки банківських об'єктів, вимагаючи значних витрат на удосконалення захисту даних та інфраструктури;

- сприйняття ризиків та довіра. Воєнний конфлікт підриває довіру

клієнтів до банківської системи. Управління ресурсами повинно включати стратегії відновлення довіри та зменшення ризиків;

- регуляторна неоднозначність. В умовах воєнного стану збільшується регуляторна неоднозначність та введення тимчасових правил. Банки повинні адаптуватися до змін та швидко реагувати на нові регуляції.

Створення ресурсів є головною пріоритетною задачею фінансового управління комерційних банків. Проведення аналізу статистичних даних Національного банку України [34] дозволяє зробити висновок про структурні зміни в ресурсному забезпеченні українських комерційних банків під час дії воєнного стану. Зазначається збільшення зобов'язань, зокрема коштів клієнтів, переважно банків з державною часткою власності, та субординованого боргу.

Крім того, в перший період введення воєнного стану Національний банк України забезпечував ліквідність комерційних банків через кредити рефінансування. З початком другого кварталу 2022 року розмір такої підтримки від центрального банку та кількість отримувачів істотно зменшилися, що свідчить про покращення ліквідності установ.

Основними складовими ресурсів комерційних банків були кошти клієнтів, статутний капітал, кошти від Національного банку України та інші залучені кошти. У цих умовах керівництво банку має вирішувати складні завдання для збереження фінансової стійкості, ефективного управління ризиками та забезпечення надійності фінансових послуг українському населенню та бізнес-сектору.

Аналіз зовнішніх джерел надає право зробити висновок, що визначення «банківських ресурсів» повинно містити в собі джерела формування, такі як напрямки та мета використання. Тому подальше дослідження цього питання стає актуальним у зв'язку з продовженням воєнного стану на території України та потребою гарантувати ефективне функціонування банківських установ, які є ключовими стимуляторами внутрішньої економіки.

1.2. Методичні аспекти процесу управління банківськими ресурсами

Управління банківськими ресурсами – це стратегічний і тактичний процес, спрямований на оптимізацію використання фінансових ресурсів у банку з метою досягнення його стратегічних цілей. Цей процес включає в себе планування, контроль і координацію фінансових операцій, а також управління ризиками та ліквідністю.

Основні аспекти управління банківськими ресурсами включають:

- стратегічне планування – визначення цілей та стратегій використання ресурсів для досягнення успішного функціонування банку;
- управління ризиками – це оцінка, мінімізація та управління фінансовими ризиками, пов'язаними з різними факторами, такими як кредитний ризик, ринковий ризик, ліквідність та інші;
- оптимізація портфеля – управління портфелем активів та пасивів для максимізації доходів та мінімізації ризиків;
- ліквідність та фінансова стійкість – включає в себе забезпечення належного рівня ліквідності, яка дозволяє банку виконувати свої зобов'язання вчасно, а також досягнення фінансової стійкості;
- диверсифікація ресурсів – це залучення різноманітних джерел ресурсів для зменшення залежності від конкретних джерел;
- ефективне використання капіталу – містить в собі забезпечення оптимального використання внутрішнього капіталу для фінансування різних операцій;
- моніторинг та оцінка – визначає постійний моніторинг фінансової діяльності, аналіз результатів і вчасне внесення коректив для досягнення стратегічних цілей.

Управління банківськими ресурсами визначає ефективність та стабільність фінансової діяльності банку, що є важливим для забезпечення довіри клієнтів та стійкості фінансової системи в цілому.

Під терміном «система управління фінансовими ресурсами банку» слід

розуміти процес формування і наступного регулювання структури активів і пасивів балансу банку з метою досягнення стратегічних цілей і завдань фінансового менеджменту.

Суть управління фінансовими ресурсами комерційного банку полягає в розробці стратегій та впровадженні заходів, спрямованих на формування структури балансу, яка відповідає стратегічним програмам банку. Система управління фінансовими ресурсами розглядається як комплексні заходи, спрямовані на оптимізацію структури активів і пасивів за їхньою терміновістю, якістю і ціновими характеристиками, а також на попередження можливих втрат у процесі діяльності.

Метою управління ресурсною базою банку є забезпечення достатнього рівня обсягів та оптимальної структури для забезпечення фінансової стійкості банку, а також його ліквідності, надійності та рентабельності.

Методичні аспекти процесу управління банківськими ресурсами включають в себе ряд важливих етапів та принципів, спрямованих на оптимізацію використання фінансових ресурсів банку. Це такі як:

- аналіз ресурсів. Перший етап передбачає детальний аналіз наявних фінансових ресурсів банку. Це включає в себе визначення джерел ресурсів, таких як власні кошти, позичкові зобов'язання, кредитні лінії, інвестиції тощо;

- стратегічне планування. На основі аналізу ресурсів розробляється стратегічний план використання цих ресурсів. Визначаються основні напрямки і цілі, які банк прагне досягти, і визначається оптимальна структура ресурсів для досягнення цих цілей;

- ліквідність та ризик-менеджмент. Управління ліквідністю та ризиками є ключовим методичним аспектом. Банк повинен забезпечити достатню ліквідність для виконання своїх зобов'язань і одночасно ефективно управляти ризиками, пов'язаними з вкладеними ресурсами;

- оптимізація витрат. Методичний підхід до управління ресурсами включає оптимізацію витрат, що охоплює витрати на обслуговування позик,

адміністративні витрати та інші елементи, які можуть бути оптимізовані для підвищення ефективності;

- диверсифікація портфеля. Управління ресурсами також передбачає диверсифікацію інвестиційного портфеля для зменшення ризиків і підвищення стійкості до змін у фінансовому середовищі;

- моніторинг та оцінка. Систематичний моніторинг та оцінка використання ресурсів є необхідним методичним елементом. Банк повинен постійно відстежувати ефективність своєї стратегії та вчасно коригувати плани управління ресурсами відповідно до змін у фінансовому середовищі;

- залучення та утримання клієнтів. Ефективне управління ресурсами також передбачає залучення та утримання клієнтів. Банк повинен розробляти стратегії для привертання власних та позичкових ресурсів через надання конкурентоспроможних продуктів та послуг.

Ці методичні аспекти допомагають банкам ефективно використовувати свої ресурси, досягати стратегічних цілей та забезпечувати стабільність у фінансовій сфері.

1.3. Організаційне та інформаційне забезпечення управління ресурсною базою банку

При дослідженні питання управління ресурсною базою банку особливої уваги заслуговує розгляд інформаційного та організаційного забезпечення.

Інформація — це основа управління будь-яким об'єктом. Від того, як організований збір, обробка та розподіл інформації для забезпечення процесу управління, значною мірою залежить якість прийняття управлінських рішень, ефективність реалізації найважливіших управлінських функцій, у тому числі щодо управління ресурсною базою банку [34].

Система інформаційного забезпечення управління ресурсною базою

являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень, що стосуються ресурсів банку.

У процесі формування та використання ресурсної бази банки працюють з великим обсягом інформації що надходить з зовнішнього та внутрішнього середовища (рис. 1.2).

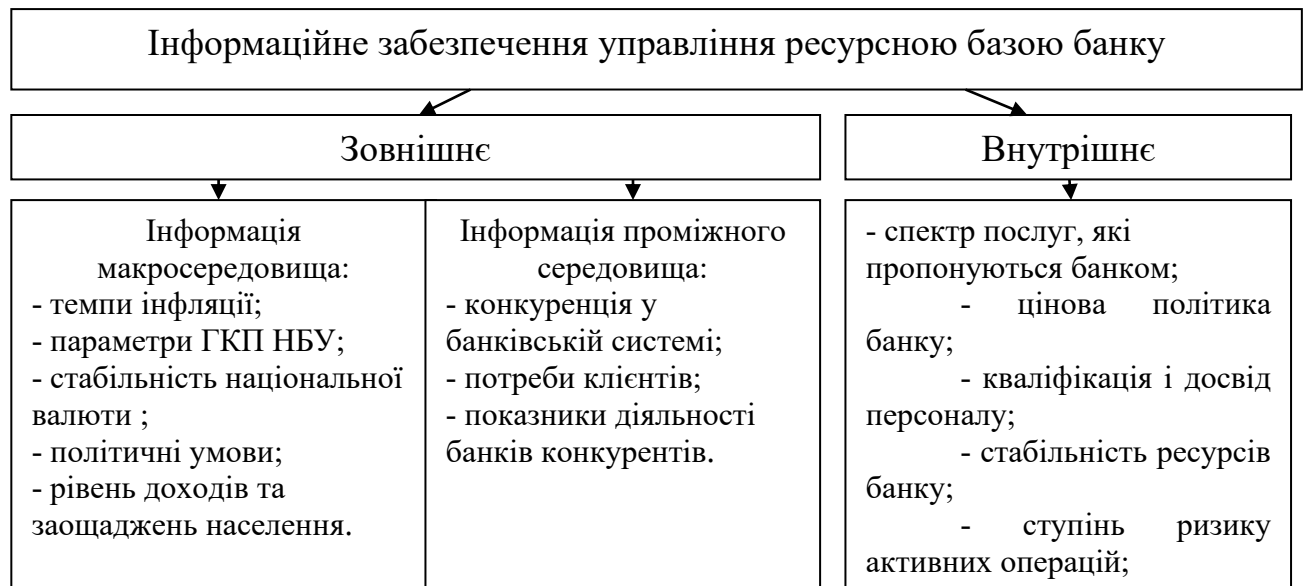

Рис. 1.2. Інформаційне забезпечення управління ресурсною базою банку

На рисунку 1.2 інформаційне забезпечення зовнішнього середовища розділено на два рівні: інформація макросередовища та проміжного середовища. Це пояснюється тим, що на інформацію макросередовища банк не має можливості впливати, а на інформацію проміжного середовища може опосередковано, змінивши при цьому свою стратегію та тактику.

Конкретні показники банку формуються за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел інформації. Крім інформаційного забезпечення, яке формується на основі факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, існує нормативне інформаційне забезпечення, що регулює фінансову діяльність банку. Нормативне забезпечення також поділяється на зовнішнє та внутрішнє (рис 1.3).

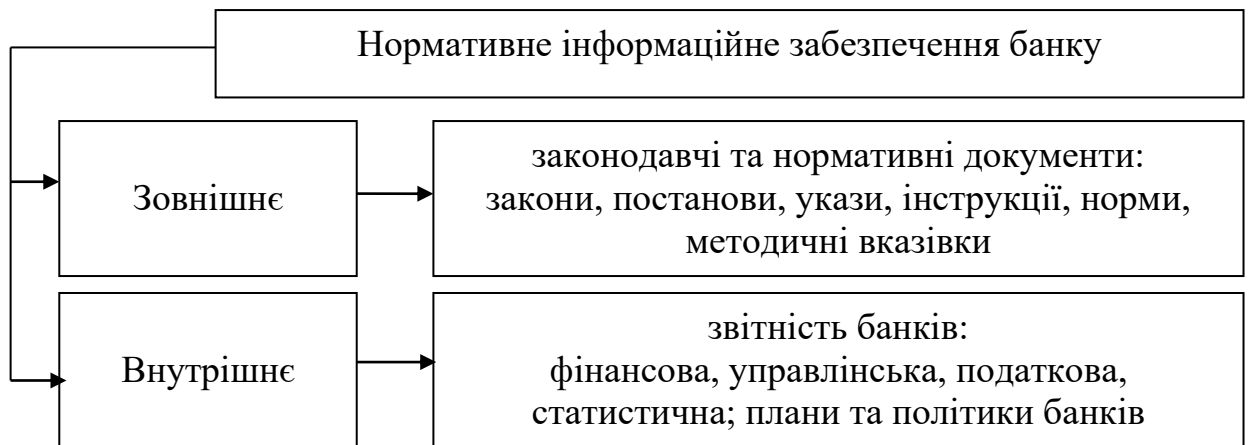

Рис. 1.3. Нормативне інформаційне забезпечення банку

До зовнішнього нормативного інформаційного забезпечення управління ресурсною базою банку належать:

- Закон України «Про банки і банківську діяльність»;
- Цивільний кодекс України;
- Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»;
- Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»;
- Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджено постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368;
- Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджено постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492;
- Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів, затверджено постановою Правління НБУ від 08.09. 2011 р. № 306;
- Положення про порядок формування обов’язкових резервів для банків України та філій іноземних банків в Україні, затверджено постановою Правління НБУ від 16.03.2006 № 91;
- Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затверджено

постановою Правління НБУ від 03.12.2003 № 516;

- Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України затверджена постановою від 27.12.2007 № 481;

- Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України, затверджено постановою Правління НБУ від 03.04. 2009 № 259.

Внутрішнє нормативне забезпечення затверджується керівним органом відповідного банку, його доцільно розглядати у розрізі видів звітності банку: фінансової, статистичної, управлінської та податкової.

Щодо внутрішньої інформації, то вона може бути як відкритою, доступною для клієнтів, так і закритою, на основі якої приймаються управлінські рішення. Розкриття інформації про Банк є необхідною передумовою довіри до нього з боку інвесторів та сприяє залученню ресурсів та формуванню капіталу.

Основою внутрішнього інформаційного забезпечення, що стосується аналізу ресурсної бази є фінансова звітність. Аналіз фінансової звітності має на меті дати оцінку поточного і минулого фінансового стану банку, зокрема стану ресурсної бази, та основних результатів його діяльності [36].

Компонентами фінансової звітності, що стосуються ресурсної бази є:

- звіт про фінансовий стан – призначення якого полягає в наданні інформації про стан власних, залучених та запозичених коштів, їх подальше розміщення на звітну дату;

- звіт про прибутки і збитки – надання інформації про доходи, витрати та фінансові результати від діяльності за звітний період;

- звіт про рух грошових коштів - надання інформації про надходження і вибуття грошових коштів унаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності провадження звітного періоду;

- звіт про зміни у власному капіталі – надання інформації про зміни у складі власного капіталу протягом звітного періоду [36].

Основними принципами інформаційного забезпечення банку є: прозорість, регулярність, оперативність, доступність, вірогідність, суттєвість та повнота, збалансованість, рівноправність, захищеність, законність.

На управління формуванням ресурсів банку також впливає організаційне забезпечення, яке являє собою організаційну структуру банку по управлінню ресурсною базою, визначення функцій та обов'язків на кожному рівні управління, встановлення взаємозв'язків між ними. Органи управління банку зобов'язані забезпечити безперебійне, ефективне управління з метою зміцнення, поповнення та оптимізації ресурсної бази.

Управління ресурсною базою можна розділити на два рівні:

- а) державний рівень (управління здійснюється з боку НБУ);
- б) рівень комерційного банку.

Управління з боку НБУ здійснюється на основі нагляду, який можна розділити на три рівні:

- попередній (реєстрація і ліцензування);
- поточний (безвиїзний нагляд);
- підсумковий (інспекційні перевірки).

Організаційне забезпечення управління ресурсною базою на рівні комерційного банку розділяють на три рівні (рис. 1.4).

Охарактеризуємо функції суб'єктів управління в сфері, пов'язаній з формуванням ресурсної бази банку.

Загальні збори акціонерів є вищим органом управління комерційного банку. Здійснюють визначення основних напрямків діяльності банку, затвердження планів його діяльності та звітів про їх виконання, формуються план капіталізації банку, приймають рішення про додатковий випуск акцій, збільшення статутного капіталу та розподіл прибутку.

Охарактеризуємо функції суб'єктів управління в сфері, пов'язаній з формуванням ресурсної бази банку.

Загальні збори акціонерів є вищим органом управління комерційного банку. Здійснюють визначення основних напрямків діяльності банку,

затвердження планів його діяльності та звітів про їх виконання, формуються план капіталізації банку, приймають рішення про додатковий випуск акцій, збільшення статутного капіталу та розподіл прибутку.

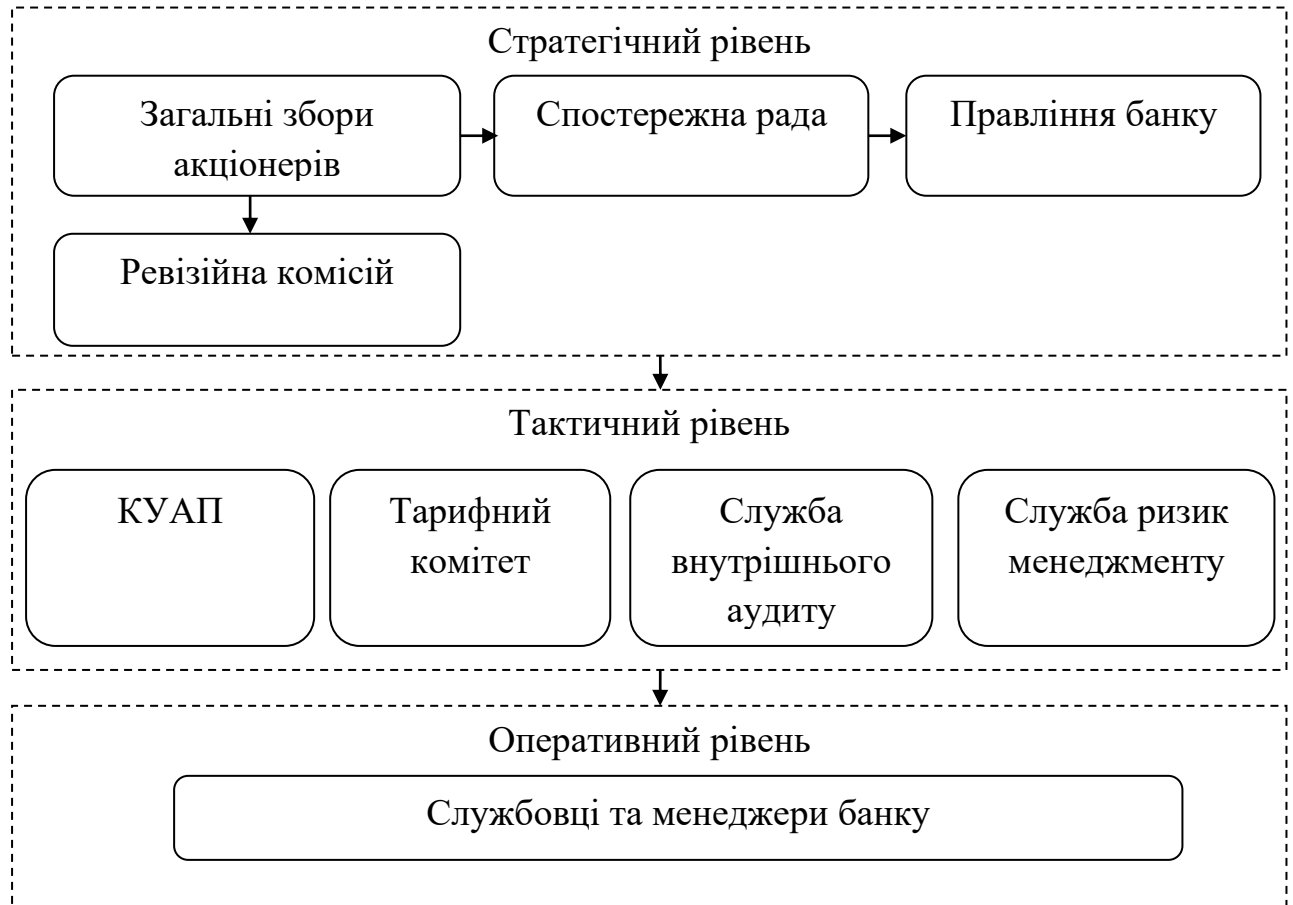

Рис. 1.4. Організаційна структура управління ресурсною базою банку

Спостережна рада банку представляє інтереси акціонерів, здійснює захист їх прав, визначає та затверджує політику управління ресурсною базою банку, яка полягає в формуванні та використанні ресурсної бази банку.

Правління банку є виконавчим органом та здійснює управління поточною діяльністю банку. Втілює реалізацію політики управління ресурсною базою.

Ревізійна комісія банку підзвітна загальним зборам акціонерів, здійснює перевірку діяльності правління банку та контроль за дотриманням банком законодавчих та нормативних актів, що регулюють банківську діяльність, виконання рішень правління та виконання усунення недоліків в

даній сфері, які були виявлені в ході перевірок [37].

На тактичному рівні управління ресурсною базою здійснюють органи, які підпорядковуються Спостережній раді до них належать:

- КУАП, який розглядає собівартість пасивів, визначає відповідність строковості активів і пасивів, приймає рішення щодо політики процентної маржі, оцінює величину і достатність капіталу банку, визначає потреби у ліквідних коштах, прогнозує зміну відсоткових ставок;
- тарифний комітет, визначає тарифи банку щодо операцій за залученими ресурсами;
- служба внутрішнього аудиту та служба фінансового контролю, які контролюють дотримання внутрішніх вимог, законодавчої і нормативної бази;
- служба ризик менеджменту визначає проблеми управління установою банку та окремими її підрозділами, діяльність полягає в забезпеченні максимальної ефективності управління з урахуванням факторів, які можуть впливати як позитивно, так і негативно. Мета управління ризиками комерційного банку – сприяти підвищенню вартості власного капіталу, забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін (органів управління, власників, інвесторів, клієнтів, інших);
- підрозділи, які займаються маркетинговою діяльністю для залучення потенційних та утримання існуючих клієнтів.

Оперативний рівень управління ресурсною базою банку передбачає виконання функцій та дотримання обов'язків службовцями та менеджерами банку.

Отже, організаційне та інформаційне забезпечення відіграє важливу роль при управлінні ресурсною базою банку, оскільки на основі опрацьованої внутрішньої та зовнішньої інформації приймаються ефективні управлінські рішення, щодо формування та використання ресурсної бази. Суб'єкти управління повинні відповідати за ефективність і безперервність функціонування механізму управління ресурсною базою банку, від їх дій та рішень залежить рівень капіталізації банківської установи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕСУРСНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ «БАНК АЛЬЯНС»)

2.1. Загальна характеристика діяльності банку

За даними Національного рейтингового агентства «Рюрик» [34], АТ «БАНК АЛЬЯНС» є універсальним банком, який працює на ринку більше 31 року (zareєстрований Національним банком України 10.03.1992 р. за № 89). Банк надає повний спектр банківських послуг для юридичних і фізичних осіб, ключовим сегментом яких є клієнти мікро- та малого і середнього бізнесу. Банк спрямовує свої зусилля на формування довгострокових партнерських відносин з клієнтами, підвищення їх фінансового благополуччя та підвищення рівня банківського обслуговування.

Банк активно використовує інструменти міжбанківського ринку для оперативного розміщення (залучення) тимчасово вільних коштів, а також для проведення валютно-обмінних операцій.

Банк є активним учасником міжбанківського ринку (розміщення/залучення ресурсів у банках-контрагентах, операції СВОП, операції з купівлі депозитних сертифікатів НБУ). Банк є учасником усіх державних програм, передбачених Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», рушієм яких є Програма «Доступні кредити 5-7-9%».

У липні 2020 року Банк підписав угоду з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) про залучення фінансування в розмірі 20 млн євро в рамках спільних проєктів з державою Україна «Основна позика для малих і середніх підприємств і компаній із середнім рівнем капіталізації» та «Основний кредит для АПК – Україна» (станом на кінець 2021 року клієнтам Банку надано фінансування на суму 9,2 млн євро).

У грудні 2021 року Банк уклав угоду з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) про відкриття кредитної лінії на суму 11 млн доларів. США та лінії фінансування торгівлі на суму 10 млн дол. США.

У грудні 2020 року Банк та Державне експортно-кредитне агентство уклали угоду про участь клієнтів Банку в програмі «Страхування експортних ризиків».

Банк також є членом Міжнародної торгової палати та Європейської Бізнес Асоціації. 1 серпня 2022 року агентство S&P підтвердило Банку довгостроковий та короткостроковий кредитні рейтинги емітента на рівні «ССС/С».

У II кварталі 2020 року Банк завершив процедуру збільшення статутного капіталу до 365 млн грн за рахунок частини чистого прибутку за 2022 рік. У I кварталі 2021 року Банк збільшив статутний капітал на 92,2 млн грн за рахунок прибутку минулих років. У II кварталі 2023 року прийнято рішення про збільшення статутного капіталу Банку на 232 млн грн.

Банк здійснює банківську діяльність відповідно до банківської ліцензії НБУ № 97 від 17.11.2011 р. та ліцензії НКЦПФР на здійснення брокерської діяльності: серія АЕ № 294590 від 28.11.2014 р. .

Станом на 1 грудня 2023 року мережа Банку налічує 36 відділень у містах України. Банк надає послуги торгового еквайрингу за картками Visa, MasterCard та ПРОСТІР», [38]

Акціонерне товариство «Банк Альянс» (далі - АТ «Банк Альянс») — український банк у формі акціонерного товариства, центральний офіс якого розташований у місті Києві. Свідцтво про реєстрацію Публічного акціонерного товариства «Банк Альянс» (ПАТ «БАНК АЛЬЯНС») зареєстровано в Державному реєстрі банків № 89 від 10.03.1992.

АТ «Банк Альянс» є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а з 29 серпня 2022 року є офіційним членом Незалежної асоціації банків України та офіційним членом Європейської Бізнес Асоціації (ЕБА). [41]. АТ «Банк Альянс» також є членом міжнародної платіжної системи MasterCard

WORLDWIDE та затвердженим членом VISA ASSOCIATION. Європейська Бізнес Асоціація (EBA). З 21 грудня 2022 року банк є офіційним членом Міжнародної торгової палати (ICC).

Ідентифікаційний код юридичної особи 14360506, код банку (МФО) 300119.

Відповідно до Статуту АТ «Банк Альянс» (нова редакція), затвердженого позачерговими Загальними зборами АТ «Банк Альянс» (протокол № 3/2021 від 26.11.2021) та затвердженого постановою Національного банку України від 22 січня, 2022, «... акціонерне товариство комерційний акціонерний банк «Альянс Банк» (далі – Банк) створено у формі відкритого акціонерного товариства згідно з рішенням Установчих зборів р. Засновники (протокол № 1 від 09.03.1992 р.) та зареєстрований Національним банком України 10.03.1992 р. за № 89. Банк створено у формі акціонерного товариства.

У здійсненні своєї діяльності Банк взаємодіє з Національним банком України, державними органами, підприємствами (незалежно від форм власності), установами, організаціями та громадськими об'єднаннями в порядку, встановленому чинним законодавством.

Банк є юридичною особою, має відокремлене майно, може від свого імені набувати майнові та особисті немайнові права, вчиняти правочини, бути позивачем і відповідачем у суді.

Банк є універсальним і входить до єдиної банківської системи України. Банк може здійснювати діяльність на всій території України.

Акціонери Банку несуть відповідальність за зобов'язаннями Банку відповідно до вимог чинного законодавства та Статуту.

Банк має власну офіційну сторінку в мережі Інтернет, на якій розміщується інформація, що підлягає оприлюдненню відповідно до чинного законодавства України, а також інша необхідна інформація...». [...]

Високі кредитні рейтинги «В-/В» з прогнозом «стабільний» два роки поспіль (2019 та 2020) від міжнародного рейтингового агентства S&P

GLOBAL RATINGS, 100% відповідність нормативам ліквідності.

Є лідером ринку банківських гарантій в системі закупівель Prozzoro.

У 2019 році команда казначейства АТ «Альянс Банк» стала переможцем у щорічній номінації Best Dealing Desk світового лідера з надання інформаційних послуг та торгових систем для фінансових ринків Refinitiv.

Банк входить до 20 найбільших учасників Фондової біржі ПФТС, торговців державними облігаціями за підсумками 2021 року та посідає 15 місце за обсягом торгів на Міжнародному валютному ринку України.

Станом на 1 грудня 2023 року Банк є учасником міжнародної платіжної системи MasterCard, VISA, УкрКарт та національної платіжної системи ПРОСТІР

Переможець XI Всеукраїнського конкурсу «Банк року – 2019» у номінації «Лідер якості обслуговування клієнтів – юридичних та фізичних осіб-2019», бере участь у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб, є членом Незалежної асоціації банків України та офіційного члена Європейської Бізнес Асоціації (ЕВА).

Відповідно до Статуту АТ «Банк Альянс» вищим органом управління Банком є Загальні збори акціонерів, органом контролю – Спостережна рада, виконавчим органом – Правління.

Члени Спостережної ради та Правління несуть відповідальність за діяльність Банку в межах своєї компетенції.

Спостережна Рада та Правління повинні мати колективний склад, який відповідає розміру Банку, складності, обсягам, видам, характеру операцій, що здійснюються Банком, організаційній структурі та профілю ризику Банку.

Відповідно до ліцензії, виданої Національним банком України, банк надає банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), а також здійснює іншу діяльність відповідно до вимог чинного законодавства України, як в національній та іноземній валюті шляхом надання наступних банківських послуг:

- залучення коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних та фізичних осіб у вклади (депозити);
- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі в банківських металах, та рахунків умовного зберігання;
- розміщення коштів та банківських металів, залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;
- здійснення інших кредитних операцій, таких як операції на ринках капіталу від свого імені; надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; набуття права вимагати виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи послуги, беручи на себе ризик виконання таких вимог і приймаючи платежі (факторинг); лізинг
- надання окремих фінансових послуг своїм клієнтам (крім банків) шляхом укладення агентських договорів з юридичними особами (комерційними агентами) на умовах та в порядку, визначених чинним законодавством України;
- надання фізичним та юридичним особам послуг з торгівлі валютними цінностями в готівковій та безготівковій формі з одночасним зарахуванням валютних цінностей на їх рахунки відповідно до Закону України "Про валюту і валютні операції";
- здійснення інвестиційної діяльності, випуск власних цінних паперів; зберігання цінностей (у тому числі облік і зберігання цінних паперів та інших цінностей, конфіскованих (арештованих) на користь держави та/або визнаних безхазяйними) або надання індивідуального банківського сейфа у майновий найм (оренду); інкасація коштів та перевезення валютних цінностей; надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг; надання адміністраторських послуг з випуску облігацій відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»;

- надання інших фінансових послуг відповідно до вимог чинного законодавства України щодо торгівлі валютними цінностями; залучення фінансових активів із зобов'язанням їх подальшого повернення; грошовий переказ; професійна діяльність на ринках капіталу, що підлягає ліцензуванню; факторинг; фінансовий лізинг; інші операції, що відповідають критеріям, визначеним пунктом 5 частини першої статті 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», та здійснення яких не заборонено Статутом Банку та/або чинним законодавство України;

- проведення валютних операцій на підставі банківської ліцензії, таких як неторговельні операції з валютними цінностями, операції з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, приймання на інкасо), що здійснюються в касах та пункти обміну іноземної валюти банків, операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, які діють на підставі агентських договорів, укладених банками з юридичними особами-резидентами; ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України; ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті; ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у валюті України; відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними; відкриття кореспондентських рахунків в установах банків (нерезидентів) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними; залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України; залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках; торгівля іноземною валютою на валютному ринку України за винятком операцій з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін), яка здійснюється в касах та пунктах обміну іноземної валюти банків та агентів]; торгівля іноземною валютою на міжнародних ринках; залучення та розміщення банківських металів на

валютному ринку України; залучення та розміщення банківських металів на міжнародних ринках; торгівля банківськими металами на валютному ринку України; торгівля банківськими металами на міжнародних ринках; інше фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Після отримання відповідної ліцензії Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку Банк має право здійснювати такі види професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках:

- діяльність з торгівлі фінансовими інструментами, яка включає: брокерську діяльність; субброкерська діяльність; дилерська діяльність; діяльність з управління портфелем фінансових інструментів; інвестиційний консалтинг; андеррайтинг та/або андеррайтингова діяльність; розміщення без надання гарантії;

- депозитарна діяльність, яка включає такі види діяльності: депозитарна діяльність депозитарної установи; діяльність зі зберігання активів інститутів спільного інвестування; діяльність із зберігання активів пенсійного фонду;

- діяльність з управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або операцій з нерухомістю.

Банк може надавати клієнтам додаткові інвестиційні послуги, дозволені чинними ліцензіями Банку на провадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, відповідно до вимог законодавства.

Банк має право вчиняти будь-які операції, необхідні для надання ним банківських та інших фінансових послуг та іншої діяльності.

Банк має право започаткувати новий вид діяльності або надавати новий вид фінансових послуг (крім банківських) за умови дотримання встановлених Національним банком України вимог до цього виду діяльності чи послуги.

Банк зобов'язаний повідомити Національний банк України не пізніше як за місяць до початку нового виду діяльності або надання нового виду фінансових послуг (крім банківських) відповідно до вимог і в порядку, встановлених Національним банком України.

Банк самостійно встановлює процентні ставки та комісії за надані послуги. При розкритті інформації про процентні ставки та комісії за послуги, що надаються споживачам фінансових послуг, Банк зобов'язаний дотримуватись вимог законодавства про захист прав споживачів.

Види діяльності, які підлягають ліцензуванню або потребують отримання дозволу на їх здійснення, здійснюються Банком після отримання відповідної ліцензії чи дозволу.

Згідно з рішенням Рейтингового комітету від 27 липня 2023 року Національне рейтингове агентство «Рюрик» підтвердило, що АТ «БАНК АЛЬЯНС» має довгостроковий кредитний рейтинг позичальника на рівні uaAAA інвестиційної категорії з а прогноз «в розвитку».

Рейтинг Банку визначається за Національною рейтинговою шкалою, яка позначається літерами «ua» в символі кредитного рейтингу. Національна рейтингова шкала дозволяє виміряти розподіл кредитного ризику в економіці України без урахування суверенного ризику країни та призначена для використання на внутрішньому фінансовому ринку України.

Для визначення рейтингової оцінки окремі якісні та кількісні показники Банку порівнювалися із середніми показниками по банківській системі України та з відповідними показниками аналогічних банків з бази даних НРА «Рюрик».

Визначення рівня кредитного рейтингу здійснювалось на основі спеціально розробленої авторської методики з урахуванням вимог чинного законодавства України та міжнародних стандартів.

Позитивні фактори:

- Високий рівень підтримки власників. У II кварталі 2023 року прийнято рішення про збільшення статутного капіталу Банку.

- Допустима концентрація активних операцій Банку. Достатня диверсифікація кредитного портфеля Банку найбільшими позичальниками знижує його чутливість до кредитного ризику.

- прийнятна диверсифікація пасивних операцій Банку. Достатня

диверсифікація портфеля коштів клієнтів Банку найбільшими вкладниками та кредиторами знижує його чутливість до ризику ліквідності.

- Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. У 2020 році Банк отримав довгострокову кредитну лінію від Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) на суму 20 млн євро; у 2021 році залучено фінансування на суму 11 млн дол. США та відкрила лінію торговельного фінансування на суму 10 млн дол. США від Міжнародної фінансової корпорації (IFC).

- Наявність продуманої комплексної стратегії розвитку, що включає фокус на МСП та мікросегменти. У рамках стратегії Банк співпрацює з Міністерством аграрної політики України та постійно розширює продуктову лінійку та вдосконалює організаційну структуру.

– Високий рівень фінансової прозорості та інформаційної відкритості Банку, що знайшло відображення в детальному та всебічному розкритті інформації, необхідної для визначення кредитного рейтингу. Це дозволило зменшити ступінь невизначеності в оцінці кредитоспроможності та аналізі фінансово-економічної діяльності банку.

провадив систему управління комплаєнс-ризиками, яка забезпечує дотримання банківського законодавства України, зокрема нормативно-правових актів Національного банку України, ринкових стандартів, етичних норм, внутрішніх процедур та належної поведінки працівників банку.

З нарахуванням утримання всіх вищевказаних норм Банк розробив Кодекс етики, закликав встановити високі стандарти обслуговування.

На сьогоднішній день Банк бере активну участь у численних міжнародних кредитних програмах, надаючи перевагу проектам, спрямованим на підтримку розвитку приватного сектору, включаючи ініціативи малого бізнесу, кредитні програми в сільському господарстві та проекти соціально-економічної інфраструктури, а також проекти з енергоефективності. Наприкінці липня 2022 року було укладено дві угоди про залучення коштів Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) для

реалізації спільних проєктів, зокрема «Основної позиції для АПК – Україна» та «Проекту за Головною позицією для малих і середніх підприємств і компаній із середнім рівнем капіталізації».

Наприкінці минулого року була укладена угода з Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК, або IFC) щодо відкриття кредитної лінії на три роки та торговельно-фінансової лінії на суму 10 мільйонів доларів США, з можливістю збільшення ліміту. Позиція призначена для фінансування українських МСП, при цьому щонайменше 50% кредитних надходжень направляється на малі та середні підприємства в сільському господарстві. Інвестиція IFC складається з позики розміром 5 мільйонів доларів США з власного рахунку IFC та ще 5 мільйонів євро, залучених від фонду мікрофінансування Invest in Visions GmbH IV Mikrofinanzfonds. У 2021 році Банк також приєднався до програми IFC DigiLab, спрямованої на підвищення ефективності стратегії цифрової трансформації Банку через модифікацію операційної моделі та розширення асортименту цифрових банківських продуктів і послуг для клієнтів.

АТ «Банк Альянс» є визнаним лідером на ринку банківських гарантій в системі закупівель Prozzoro. Відповідно до інформації від АТ «Фонд біржі «ПФТС», АТ «Банк Альянс» увійшов до першої двадцятки найбільших учасників біржі – торговців державними зобов'язаннями за результатами 2021 року.

Банк повністю відповідає всім економічним нормативам та лімітам валютної позиції, встановленим Національним банком України, зокрема, щодо ліквідності та капіталу.

У структурі активів АТ «Банк Альянс» кредити становлять найбільшу питому вагу і забезпечують отримання більшої половини всіх доходів. Кредитні операції є високодохідними, але разом з тим зростання частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів світу про підвищення ризиковості діяльності банку в цілому.

У структурі активів АТ «Банк Альянс» кредити становлять найбільшу питому вагу і забезпечують отримання ним більшої половини усіх доходів. Кредитні операції є високодохідними, але разом з тим зростання частки

кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризиковості діяльності банку в цілому.

Інформація, наведена у табл. 2.1, дає змогу дійти висновків, що частка кредитного портфелю у 2022 році складала 64,03%, що на 8,2% менше порівняно з 2016 роком. Така тенденція пояснюється виникненням проблем на кредитному ринку у зв'язку з нестабільною банківською системою та зниженням доходів населення, що змусило банк на певний період згорнути активну діяльність у сфері кредитування.

Таблиця 2.1

Частка кредитного портфелю в активах АТ «Банк Альянс»

Показники	Значення станом на, тис. грн.			Відхилення 01.01.2021 р. - 01.01.2023 р.
	01.01.2021 р.	01.01.2022 р.	01.01.2023 р.	
Активи, тис. грн.	28152757	26597922	27964574	-188183
Кредитний портфель, тис. грн.	20334071	16868139	17904649	-2429422
Частка кредитного портфелю в активах, %	72,23	63,42	64,03	-8,2 п.п.

Проаналізуємо динаміку активів та кредитної заборгованості клієнтів банку (рис. 2.1).

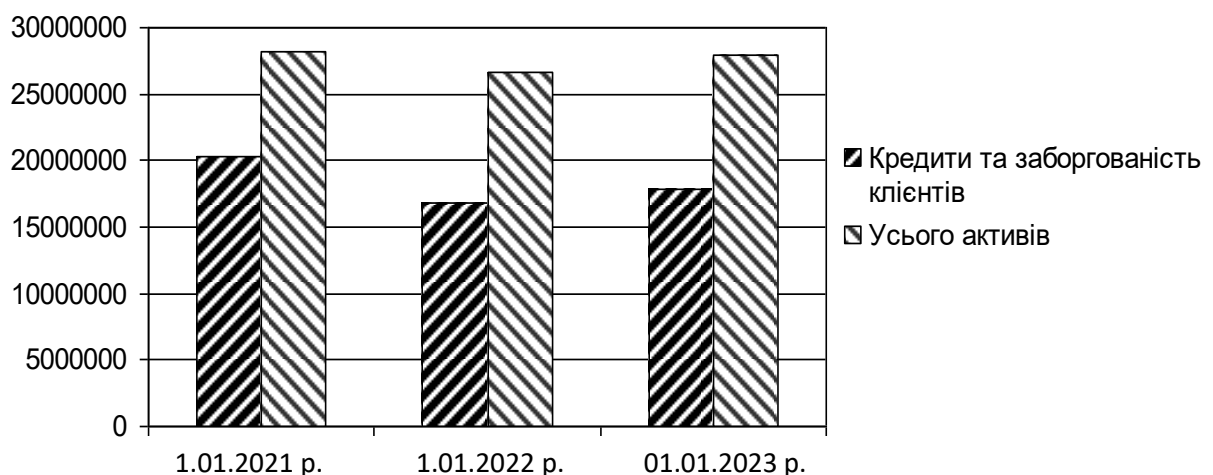

Рис. 2.1. Динаміка активів та кредитної заборгованості клієнтів АТ «Банк Альянс» за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р., тис. грн.

Рисунок 2.1 свідчить про значну вагу кредитного портфелю банку в загальному обсязі активів АТ «Банк Альянс». Протягом аналізованого періоду темпи зростання кредитного портфелю відповідають темпам росту активів в цілому.

Основні принципи побудови кредитного процесу, розподіл повноважень між колегіальними органами банку з приводу прийняття рішення про кредитування клієнтів, а також вимоги до структури кредитного портфелю та схильності банку до прийняття ризиків описується у положенні «Про кредитну політику АТ «Банк Альянс».

Аналіз кредитного портфелю АТ «Банк Альянс» доцільно проводити з точки зору його диверсифікації або ж концентрації. Структура кредитного портфелю в розрізі сегментів наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура кредитного портфелю АТ «Банк Альянс» в розрізі сегментів за період з 01.01.2021 по 01.01.2023 рр.

Показники	Значення, станом на, тис. грн.			Відхилення, 01.01.2021 р. - 01.01.2023 р.	
	01.01.2021 р.	01.01.2022 р.	01.01.2023 р.	тис. грн	%
Кредити, що надані органам державної влади	763695	750006	769845	19839	-2,6
Кредити юридичним особам	19058058	17390106	17137986	-252120	-1,45
Кредити фізичним особам - підприємцям	2722	3630	17356	13726	-378,13
Іпотечні кредити фізичних осіб	605310	575540	506058	-69482	12,07
Споживчі кредити фізичним особам	4890176	4188313	4967783	779470	-18,61
Резерв під знецінення кредитів	-4985890	-6039456	-5494379	545077	9,03
Усього кредитів	20334071	16868139	17904649	1036510	-6,14

Проаналізувавши обсяги кредитів АТ «Банк Альянс», можна зробити висновки, що за період дослідження відбувалось зменшення кредитного портфеля в розрізі сегментів. У 2022 році у порівнянні з 2020 р. сума кредитів зменшилася на 3465932 тис. грн., тобто на 6,14%.

Відповідно, обсяги кредитів, наданих юридичним особам, кредитів фізичним особам - підприємцям, кредитів фізичним особам та інші кредити також зменшилися на аналізований період. Однак, іпотечні кредити у цей період, навпаки, збільшилися.

Динаміка і структура кредитного портфеля АТ «Банк Альянс» за видами економічної діяльності наведена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Структура кредитного портфеля АТ «Банк Альянс» за видами економічної діяльності за період 01.01.2021 по 01.01.2023 рр.

Вид економічної діяльності	Станом на					
	01.01.2020 р.		01.01.2021 р.		01.01.2022 р.	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %
Сільське господарство	305289	1,38	243083	1,11	242759	1,04
Добувна промисловість	122142	0,55	134001	0,61	129626	0,55
Переробна промисловість	3461750	15,66	3628698	16,58	4226919	18,08
Будівництво	782782	3,54	557623	2,55	777078	3,32
Торгівля	2556615	11,55	4099404	18,73	4744206	20,29
Діяльність транспорту та зв'язку	391887	1,77	398370	1,82	298117	1,27
Фінансова діяльність	3330523	15,05	2280244	10,42	1928937	8,25
Операції з нерухомим майном, оренда	4892863	22,10	4546192	20,77	4116898	17,60
Державне управління	763695	3,45	750006	3,43	796845	3,29
Кредити фізичним особам	5468394	24,70	4746791	21,69	5460699	23,35
Інші	55040	0,25	47325	0,21	24736	0,11
Усього:	22130980	100	21431737	100	23385237	100

Аналіз галузевої структури кредитів дає змогу визначити їх галузеву диверсифікацію. Як видно з даних табл. 2.3, банк відзначається достатньо раціональною структурою кредитних вкладень. Структура кредитів станом на 01.01.2023 р. за видом економічної діяльності має наступний вигляд: найбільшу частку мають кредити, надані фізичним особам - 23,35%, кредити, надані у сферу торгівлі - 20,29%, кредити, надані у переробну промисловість - 18,08%.

Висока питома вага інвестицій у торгівлю (20,29% – станом на 01.01.2023) пояснюється значним попитом на кредитні ресурси в цій сфері. Інтерес банку до інвестування в цю галузь зумовлений високою оборотністю таких кредитів. Проте частка цього сегменту кредитування в загальній сумі заборгованості мала тенденцію до зменшення.

Таким чином, порівняно з попереднім періодом дещо покращилась диверсифікація кредитних вкладень – зросла питома вага переробної промисловості та торгівлі. Позитивним моментом можна вважати зменшення частки кредитів, наданих фізичним особам.

Тому, незважаючи на відносне покращення галузевої структури кредитного портфеля, для зниження ризиків банку необхідно продовжувати політику розвитку пріоритетних галузей національної економіки, а також скорочувати кредитування інших, де велика сфера кредитування. ризик знаходиться.

Кількісна оцінка кредитного ризику портфеля здійснюється шляхом групування наданих кредитів за класами ризику для розрахунку ймовірних втрат: за рівнем кредитного ризику та за взаємовідносинами між позичальниками. Таким чином, присвоєння кредитного рейтингу позичальнику та визначення рівня ризику дозволяють банку згрупувати видані кредити в класи ризику. Класифікація класів ризику відображає розподіл кредитів на групи за рівнем ризику, а саме: кредити з найменшим ризиком; високоризикові кредити; з граничним ризиком і надається як виняток із правил.

Важливо, що згідно з Положенням Національного банку України «Про порядок формування та використання резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями» класифікація кредитного портфеля здійснюється за такими категоріями: за кредитними операціями: «стандартні», «під контролем», «субстандартні», «сумнівні». і «безнадійний».

Кредитний ризик є незначним, якщо загальний коефіцієнт ризику не перевищує 10%; помірний, якщо показник знаходиться в межах 11-20%; високий, якщо фактор ризику перевищує 21%.

Інформаційною базою є окремі показники банку в частині кредитної діяльності, які представлені в таблиці 2.4.

Негативний вплив на рівень ризику невелике зростання «безнадійних» та «сумнівних» кредитів, які у II кварталі 2021 року зросли на 786,852 тис. грн. Проте цей негативний вплив компенсується збільшенням сформованих резервів під такі операції та зростанням «стандартних» кредитів на 418 713 тис. грн.

Таблиця 2.4

Зважені класифіковані кредити АТ «Банк Альянс» за період з IV кварталу 2022 р. по II квартал 2021 р., тис. грн.

Категорії кредитної заборгованості	Обсяг кредитів (тис. грн.)		
	IV квартал 2022 р.	I квартал 2021 р.	II квартал 2021 р.
Кредитні операції, що класифіковані як «стандартні»	3467350	3444929	3863642
Кредитні операції, що класифіковані як «під контролем»	16673017	15641103	15694672
Кредитні операції, що класифіковані як «субстандартні»	13696506	12412244	9131242
Кредитні операції, що класифіковані як «сумнівні»	2296834	1794952	1053523
Кредитні операції, що класифіковані як «безнадійні»	2892309	2950153	2995576

Можна відзначити значну частину – 43%, або 1 667,3017 тис. грн. - кредити «під контролем». Частка «поганих» кредитів у загальному обсязі кредитного портфеля банку становить 13%, тому керівництву банку слід більше уваги приділяти роботі з нестандартними кредитами.

Розглядаючи структуру кредитного портфеля банку з точки зору забезпеченості (табл. 2.5), слід зазначити, що найбільша частка кредитів видана без забезпечення, а саме 56,91%.

Аналізуючи інформацію про забезпечення кредитів (табл. 2.5) станом на 01.01.2023 можна зробити висновок, що сума незабезпечених кредитів склала 1 331 613 тис. грн., а сума забезпечених кредитів – 1 008 898 тис. грн.

Таблиця 2.5

Динаміка кредитного портфеля АТ «Банк Альянс» залежно від характеру забезпечення за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р.

Найменування статті	Станом на						Темп росту за період 2022/ 2020,%
	01.01.2021 р.		01.01.2022 р.		01.01.2023 р.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
Незабезпечені кредити	5529974	21,84	6107190	26,66	13316130	56,91	218,04
Забезпечені кредити	19789987	78,16	16800405	73,34	10082898	43,09	60,02
Усього кредитів та заборгованості клієнтів	25319961	100,00	22907595	100,00	23399028	100,00	102,15

Кредити забезпечені заставою, а саме: кредити надані юридичним особам під заставу на суму 8 990 833 тис. грн, кредити фізичним особам – підприємцям – 4 816 тис. грн, іпотечних кредитів фізичних осіб - 65527 тис. грн. грн., споживчі кредити фізичним особам – 1 011 595 тис. грн. грн

Розглядаючи структуру кредитного портфеля АТ «Банк Альянс» з

точки зору безпеки, слід зазначити, що спостерігається негативна динаміка зростання незабезпечених кредитів, за період на 01.01.2023 – 56,91%. Частка кредитів під заставу, навпаки, зменшується (43,09% – на 1 січня 2023 року).

Результатом змін зовнішнього середовища стало зниження погашення кредитів на початку 2020 року порівняно з початком 2022 року.

Частка проблемних (пролонгованих, прострочених та знецінених) кредитів за досліджуваний період зменшилася на 25,1%, що свідчить про покращення структури кредитного портфеля. Розглянемо структуру кредитної якості кредитів АТ «Банк Альянс» у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Структура кредитної якості кредитів АТ «Банк Альянс»
за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р.

Показники	Станом на						Темп росту за 2022/ 2020,%
	01.01.2021 р.		01.01.2022 р.		01.01.2023 р.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Поточні кредити	3135214	15,42	2394317	14,19	2864036	16,00	119,62
Кредити, умови яких протягом року були переглянуті	682074	3,35	160457	0,95	45745	0,26	28,51
Прострочені кредити	1640846	8,07	813306	4,82	262251	1,46	32,25
Знецінені кредити	19861827	97,68	13500059	80,03	14732617	82,28	109,13
Усього кредитів	20334071	100,00	16868139	100,00	17904649	100,00	106,14

Збільшення знецінених кредитів (на 9,13%) протягом аналізованого

періоду негативно вплинуло на якість кредитного портфеля банку. Так, на 1 січня 2023 року їх питома вага в загальній сумі активів становила 82,28%. Крім того, найбільший сумнів щодо повернення коштів викликали кредити, надані юридичним особам, що можна пояснити військовими діями в країні.

Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що при загальному негативному характері розвитку кредитних операцій АТ «Банк Альянс», зниження обсягів кредитування було пов'язане з нестабільним економічним середовищем протягом досліджуваного періоду.

2.2. Аналіз ресурсної бази банку

Аналіз даних балансу (додаток А) та звіту про фінансові результати (додаток Б) за період 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р. дає змогу зробити відповідні висновки про розвиток банку у цьому періоді.

За період дослідження власний капітал АТ «Банк Альянс» збільшився на 1740508 тис. грн. і станом на кінець періоду досяг розміру 4075070 тис. грн.

Зростання власного капіталу відбувалося в основному, за рахунок збільшення обсягу статутного капіталу на 1662556 тис. грн. (порівняно з базовим періодом), а також збільшення резервних та інших фондів банку, які зросли майже в (на 60498 тис. грн.). Динаміка структури власного капіталу АТ «Банк Альянс» за 2020-2022 роки показана на рис. 2.2.

Загальний обсяг зобов'язань банку за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р. зменшився в 0,925 рази, тобто на 1928691 тис. грн. Таке незначне зменшення відбувалося в основному за рахунок скорочення інших залучених коштів на 3882589 тис. грн. (або на 57,2%) та субординованого боргу на 1008213 тис. грн. (або на 48,97%).

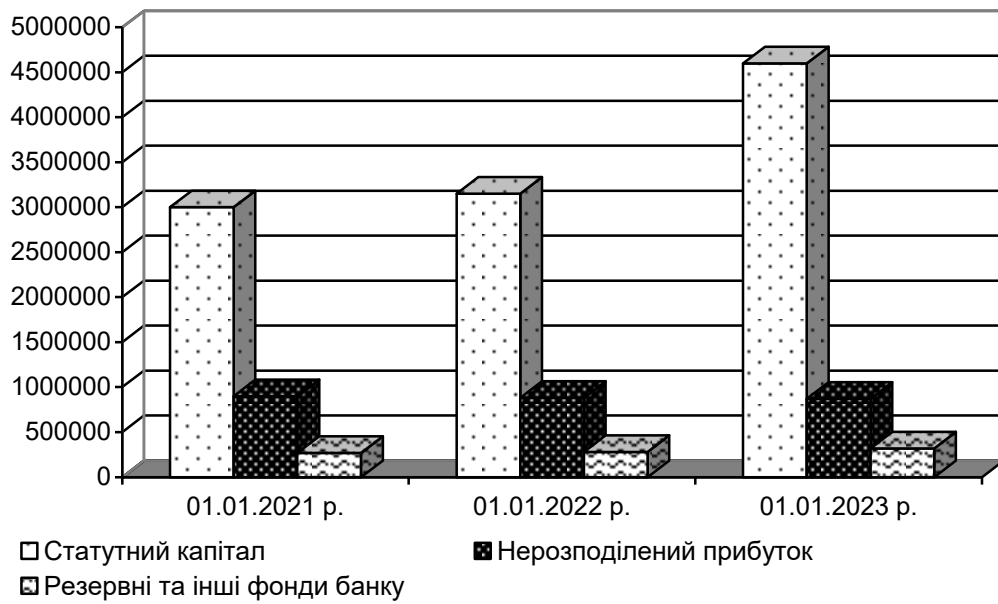

Рис. 2.2. Динаміка власного капіталу АТ «Банк Альянс» за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р., тис. грн.

У структурі зобов'язань на 01.01.2023 р. кошти банків займають найбільшу частку, їх питома вага склала 51%, що на 22% більше порівняно з 01.01.2021 р., також значну частку займають кошти клієнтів - 31%.

Структура зобов'язань банку станом на 01.01.2023 р. наведена на рисунку 2.3.

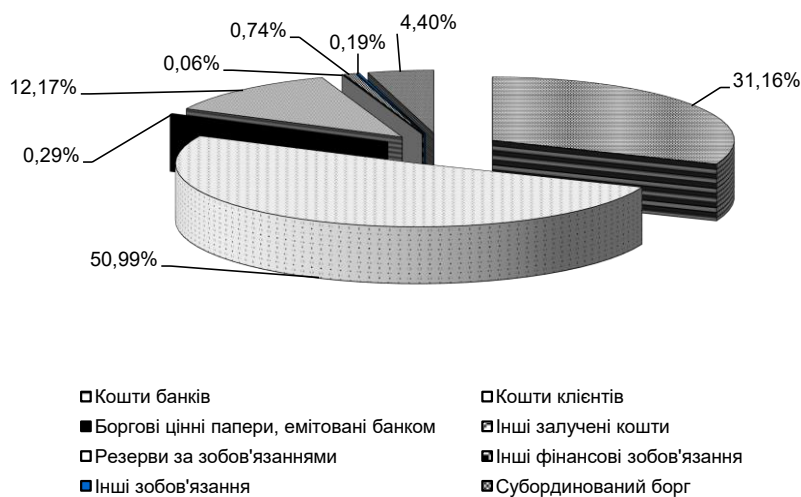

Рис. 2.3. Структура зобов'язань АТ «Банк Альянс» станом на 01.01.2023 р., %

Як свідчать дані, наведені на рис. 2.3., ресурсна база банку є достатньо диверсифікованою. У структурі зобов'язань кошти клієнтів та кошти банків займають найбільшу частку і складають відповідно 51% та 31% станом на 01.01.2023 р. За період, що досліджувався, банк зменшив свої зобов'язання на 9554349 тис. грн., тобто на 9,19%, вчасно та в повному обсязі розраховуючись за ними.

Платоспроможність банку, ефективність його діяльності значною мірою обумовлені структурою і якістю активів. Розглядаючи активи АТ «Банк Альянс» за період 01.01.2021 – 01.01.2023 рр. (рис. 2.4), видно, що загальний обсяг активів банку зменшився на 188183 тис. грн. або на 1%.

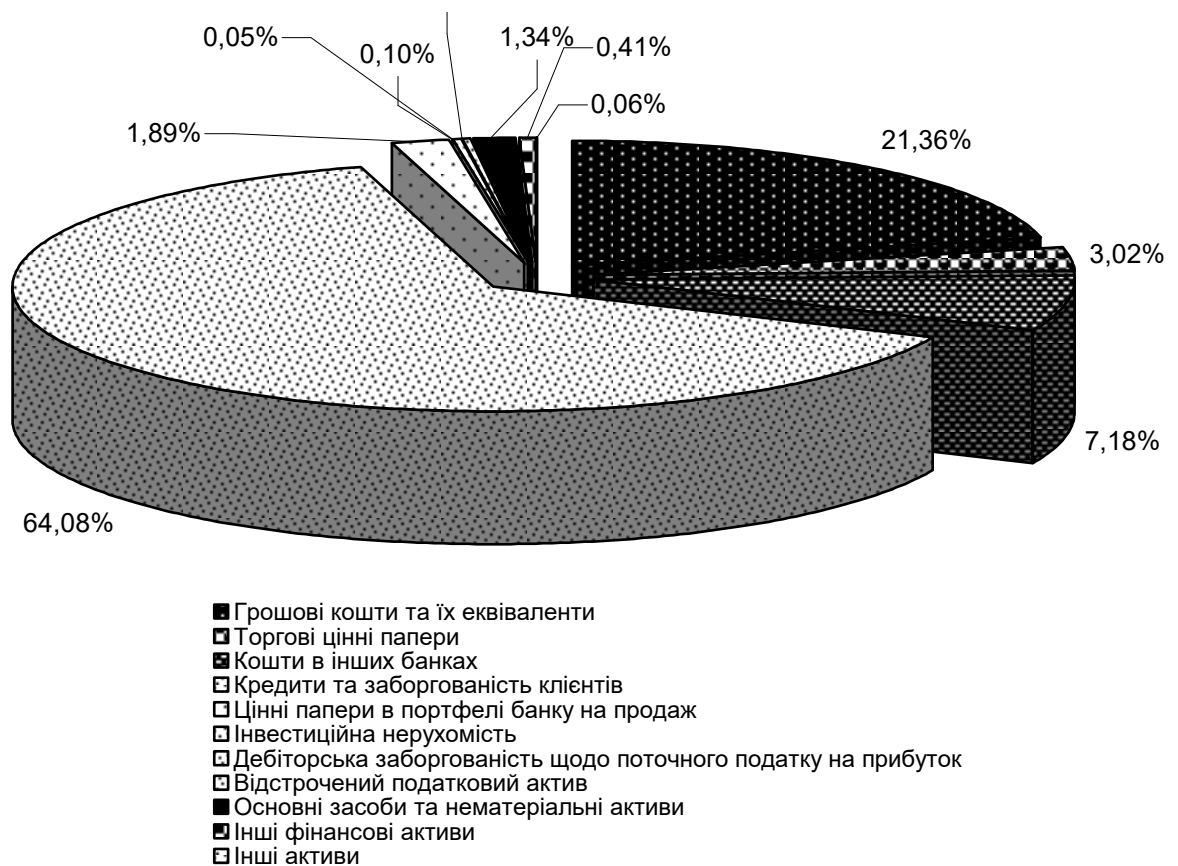

Рис. 2.4. Структура активів АТ «Банк Альянс» станом на 01.01.2023 р., %

Зменшення активів відбувалося за рахунок зменшення таких складових активів: кредити та заборгованість клієнтів, які за період аналізу зменшилися на 2429422 тис. грн., тобто на 6%.

Проте, незважаючи на зменшення обсягів кредитного портфелю, у структурі активів АТ «Банк Альянс» за результатами 2022 та 2020 рр. частка кредитного портфелю є найбільшою і складає відповідно 66% та 72%.

Зважаючи на ці факти та на те, що загальний обсяг портфелю цінних паперів у середньому складає 1% у структурі активів, необхідно зазначити, що структура активів банку є слабо диверсифікованою.

Це свідчить про негативне явище у діяльності банку, оскільки у зв'язку з цим підвищується ризиковість діяльності банку, зокрема кредитний ризик. Тому особливої уваги потребує інвестиційна діяльність банку.

Результати діяльності АТ «Банк Альянс» за звітний рік розкриваються в Звіті про фінансові результати (додаток Б). Фінансовий результат діяльності банку був позитивним і склав прибуток у розмірі 17454 тис грн. Однак, на 01.01.2021 р. фінансовий результат був негативний і складав збиток у 919363 тис. грн. Ці дані свідчать про позитивну тенденцію фінансових результатів банку. Основними причинами цієї тенденції є зменшення витрат на формування резервів під заборгованість клієнтів за кредитами на – 2078822 тис. грн. У 2019 році обсяг витрат на формування резервів склав – 2907012 тис. грн., тоді як у 2022 році – 828190 тис. грн. Також враховуємо зменшення процентних витрат на 1140924 тис. грн. На початок 2021 року витрати складали 3082262 тис. грн., а на початок 2022 року – 1941338. Збільшився результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості на 12 364 тис. грн. та зросли інші операційні доходи порівняно з 2020 роком на 60320 тис грн.

Процентний дохід банку станом на 01.01.2023 р. включає в свою структуру процентні доходи від кредитування – 93%, процентні доходи за коштами в інших банках – 2%, процентні доходи за торговими борговими цінними паперами – 2%, процентні доходи за борговими цінними паперами в портфелі банку на продаж, що склали 3%.

Найбільш суттєвою складовою частиною процентних доходів є доходи за кредитами та заборгованістю клієнтів корпоративного та роздрібного

сегментів ринку, внаслідок нарощеного кредитного портфелю в попередні роки.

Процентні витрати складаються з процентних витрат за строковими коштами юридичних осіб – 15%, процентних витрат за коштами фізичних осіб – 38%, процентних витрат за коштами, що отримані від міжнародних та інших фінансових установ – 41% та коштів на вимогу суб'єктів господарювання – 6%.

Основними складовими процентних витрат є витрати по залученню коштів банків – інвесторів. У 2021 році також збільшились витрати за коштами клієнтів, унаслідок збільшення довіри клієнтів до банківської системи і масового повернення депозитів.

Проведемо аналіз сукупних процентних доходів та витрат за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р.

Дані свідчать про позитивну тенденцію зменшення процентних доходів та процентних витрат за період трьох років (рис. 2.5).

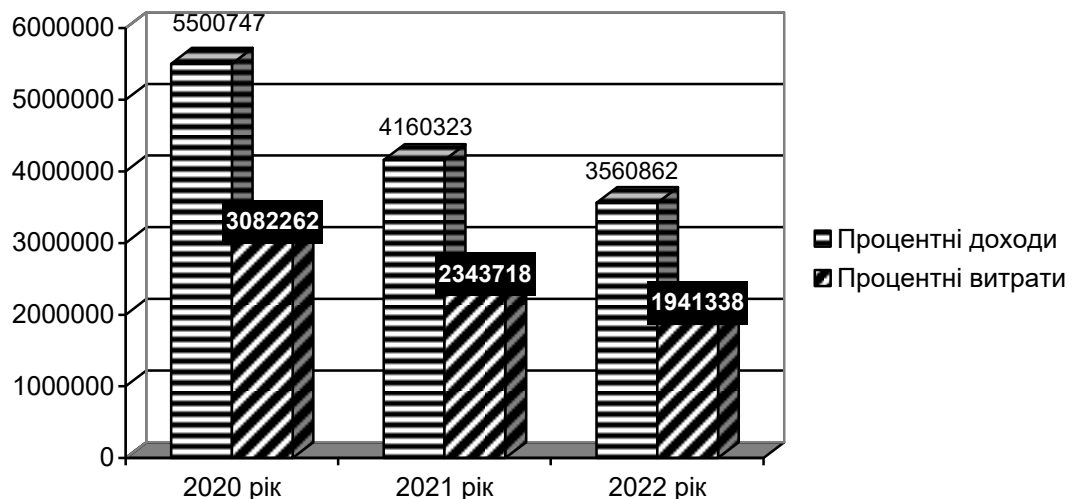

Рис. 2.5. Динаміка процентних доходів та витрат АТ «Банк Альянс» за період за 2020-2022 рр., тис. грн.

Чистий комісійний дохід банку у 2022 році складає 168450 тис. грн., питома вага яких 54,2 % від загального обсягу доходів, отриманих банком в 2020 році. На наш погляд, банку доцільно активізувати роботу щодо надання

комісійних послуг, що забезпечують отримання комісійних доходів.

Дане джерело доходів банку є стабільним, практично безризиковим і може частково компенсувати втрати банку від кредитного ризику.

Розрахунок основних коефіцієнтів фінансової звітності наведений у табл. 2.7. З наведених у табл. 2.7 даних видно, що коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше 5,0%) постійно зростає і станом на 01.01.2023 р. становив 140%. Таким чином, банк має достатню забезпеченість власним капіталом і, отже, високу надійність.

Коефіцієнт фінансового важеля в аналізованому періоді зменшився і станом на 01.01.2023 р. досяг значення 5,862. Зазначена тенденція викликана, з одного боку зростанням власного капіталу, з іншого - недостатньою активністю щодо залучення на ринку депозитних та недепозитних ресурсів внаслідок нестабільної ситуації у країні.

Таблиця 2.7

Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Банк Альянс» з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р.

Показник	Значення, станом на			Відхилення 01.01.2021 р. - 01.01.2023 р., %
	01.01.2021 р.	01.01.2022 р.	01.01.2023 р.	
Коефіцієнт надійності	0,349	0,525	1,401	1,052
Коефіцієнт фінансового важеля	11,059	7,513	5,862	-5,197
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,082	0,117	0,146	0,064
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,325	0,322	0,318	-0,007
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	9,458	7,158	6,028	-3,43

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів зріс за аналізований період з 8,2% до 14,6% за оптимального значення не менше 10%, що є позитивною тенденцією.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно). Дані таблиці 2.7 свідчать про зменшення захищеності власного капіталу вкладенням у власні капіталізовані активи – основні засоби та інші активи. Це підтверджується зменшенням відповідного коефіцієнта з 0,325 до 0,318.

Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу, який характеризує ступінь покриття активів статутним капіталом, на початок 2021 року становив 9,458, а на початок 2022 року знизився до 6,028. Це свідчить про зміцнення фінансової стійкості банку і викликано тим, що темп зростання статутного капіталу перевищує темп зростання його активів.

Отже, можна зробити висновок, що фінансова стійкість банку достатньо забезпечена його капіталом. Однак, з іншої точки зору, в умовах подолання наслідків фінансової нестабільності в країні доцільним є подальше нарощення розміру власного капіталу банку.

Станом на кінець дня 1 січня 2022 року банк мав наступні нормативні показники діяльності, розраховані за вимогами Національного банку України (на підставі щоденної звітності) (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Нормативні показники діяльності АТ «Банк Альянс» станом на 01.01.2023 р.

Показники діяльності	Фактичне значення	Нормативне значення
1	2	3
Нормативи ліквідності		
Миттєва ліквідність Н4	141,57%	не менше ніж 20 %
Поточна ліквідність Н5	108,77%	не менше ніж 40 %
Короткострокова ліквідність Н6	83,58%	не менше ніж 20 %
Нормативи кредитного ризику		
Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента Н7	20,84%	не більше 25 %

Продовження таблиці 2.8

1	2	3
Великі кредитні ризики Н8	214,06%	не більше 800%
Максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру Н9	0,11%	не більше 5 %
Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам Н10	0,48 %	не більше 30 %
Нормативи інвестування		
Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою Н11	0,01%	не більше 15%
Загальна сума інвестування Н12	0,01%	не більше 60 %
Ліміти загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку		
Ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку Л13-1	1,93%	не більше 5%
Ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку Л13-2	5,98%	не більше 10 %

Динаміка показників ліквідності банку наведена у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Показники ліквідності АТ «Банк Альянс» за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р.

Показник	Значення, станом на, %			Відхилення, %		
	01.01.2021 р.	01.01.2022 р.	01.01.2023 р.	01.01.2022р. – 01.01.2021р.	01.01.2023р. – 01.01.2022р.	01.01.2023 р. – 01.01.2021 р.
Коефіцієнт миттєвої ліквідності Н4	87,21	93,45	141,57	6,24	48,05	54,29
Коефіцієнт поточної ліквідності Н5	73,75	86,32	108,77	12,57	22,38	34,95
Коефіцієнт короткострокової ліквідності Н6	40,32	62,02	83,58	2,17	21,56	43,26

За досліджуваний період банк жодного разу не порушив показників ліквідності. Відзначається тенденція зростання показників. Аналіз показників ліквідності свідчить про спроможність банку виконувати свої зобов'язання перед контрагентами. За період дослідження показники миттєвої та поточної ліквідності знаходилися у визначених НБУ межах та мали оптимальний рівень, що свідчить про достатню наявність ліквідних коштів для виконання зобов'язань, не зменшуючи при цьому можливості недоотримання прибутків шляхом занадто високої частки високоліквідних та відповідно низько дохідних активів.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності зріс за період 2020-2022 рр. на 54,29%. Для банку даний коефіцієнт перевищує нормативне значення (не менше 20%), тобто відзначаємо здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів.

Коефіцієнт поточної ліквідності збільшився на 34,95% і станом на 01.01.2023 р. складав 108,77% при нормативному значенні – більше 40 %, що свідчить про наявність збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку.

Протягом 2020-2022 років нормативне значення коефіцієнта короткострокової ліквідності Н6 змінювалося із 40% до 80%. Відповідно до цього даний показник у 2022 році склав 83,58%. Нормативне значення коефіцієнта повинно бути не менше ніж 20%. Таким чином, відзначимо здатність банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Отже, за аналізований період усі нормативи ліквідності банком дотримувалися і на 01.01.2023 р. значно перевищували встановлені значення. Однак дана ситуація не є позитивною тенденцією, тому що таке значне перевищення банком нормативних значень коефіцієнтів ліквідності свідчить про те, що банк працює дуже обережно. Згідно даних таблиці 2.4 банк багато власних коштів вкладає у високоліквідні активи. Такі активи менш дохідні, у порівнянні з активами із більшим строком вкладення коштів. Тому банк, з

погляду отримання доходу неефективно використовує запозичені на ринку фінансові ресурси.

Враховуючи вищевикладене можна вважати, що фінансова діяльність АТ «Банк Альянс» протягом 2020-2022 рр. була неоднорідною. Незважаючи на те, що банк є відносно фінансово стійким і забезпечує встановлені нормативи ліквідності, його діяльність характеризується недостатньою ефективністю. На розвиток таких подій вплинули загострення негативних процесів у реальному секторі економіки та на фондовому ринку України.

Таким чином, у 2020-2022 роках АТ «Банк Альянс», незважаючи на кризу, залишався в десятці кращих банків країни. Основні показники його функціонування перевищували аналогічні показники в середньому по групі найбільших банків. АТ «Банк Альянс» провадив виважену політику щодо рівномірного зростання капіталу. Однак, враховуючи складну ситуацію в банківській системі, доцільно збільшити банку розмір власного капіталу.

Для залучення коштів АТ «Банк Альянс» пропонує чотири типи вкладів: вклади в золоті; накопичувальні (з можливістю поповнення рахунку, але без права часткового зняття коштів); класичні (з виплатою відсотків в кінці терміну або капіталізацією, без права поповнення); ощадні (з правом поповнення і часткового зняття).

Порівняємо процентні ставки вище перелічених видів депозитів АТ «Банк Альянс» з процентними ставками банків 2 групи та з середньою відсотковою ставкою по банківській системі в цілому (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Відсоткові ставки за депозитами в національній валюті банків 2 групи та середньозважені відсоткові ставки в цілому по банківській системі, станом на 01.01.2023 р.

Назва банку	Вид депозиту		
	накопичувальний (12 місяців)	класичний (12 місяців)	ощадний
1	2	3	4
БАНК АЛЬЯНС	15,75	16,00	2,00
ОТП Банк	13,00	17,00	3,00

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4
КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	11,50	18,00	3,00
УКРСИББАНК	7,00	7,00	3,75
КРЕДОБАНК	15,00	15,00	3,00
ПРОКРЕДИТБАНК	14,00	14,00	4,00
Середня ставка по банківській системі	15,25	15,00	3,37

Порівнюючи процентні ставки АТ «Банк Альянс» з банками-конкурентами, можна сказати, що він пропонує досить високі ставки, значення яких перевищують середнє значення по банківській системі.

На основі фінансових активів та зобов'язань проаналізуємо зміну прибутку АТ «Банк Альянс» з урахуванням зміни відсоткових ставок на ринку та визначимо рівень відсоткового ризику в кожному з часових інтервалів, враховуючи, що працюючі активи дорівнюють 3909237 тис. грн. (табл. 2.12).

Таблиця 2.11

Індекс відсоткового ризику по АТ «Банк Альянс» станом на 01.01.2023 р.

	До 1 місяця	До 3 місяців	До 12 місяців	До 5 років	Понад 5 років
Активи, тис. грн	2346309	807885	2813130	1421767	164277
Пасиви, тис. грн	2786397	1010990	2689431	535666	355308
R поточна, %	19,50	19,50	19,50	19,50	19,50
R прогнозна, %	18,50	18,10	18,00	20,03	21,70
(R прог - R пот), %	-1,00	-1,40	-1,50	0,53	2,20
ГЕП	-440088	-203105	123699	886101	-191031
КГЕП	-440088	-643193	-519494	366607	-175576
P	36674	225118	779241	971509	-2317603
ІВР, %	11,26	16,45	13,29	9,38	4,49

Отже, на основі таблиці 2.11, можна зробити висновок, що АТ «Банк Альянс» має найбільшу незбалансованість активів і зобов'язань у період до трьох місяців, оскільки показник відсоткового ризику в цьому періоді має найбільше значення і становить 16,45%. Крім цього, у період до одного

місяця та понад п'ять років спостерігається негативний геп, що свідчить про дефіцит ліквідності. Кумулятивний геп має додатне значення лише в період до п'яти років.

Як свідчать результати аналізу, завдяки досягненню відповідності між кумулятивним гепом та динамікою ринкових ставок за рік відсотковий дохід банку буде позитивним і становитиме на протязі року максимальне значення 971509 тис. грн. Оскільки в період понад п'ять був від'ємний геп, а прогноз відсоткових ставок збільшувався, то в результаті отримали негативне значення прибутку - 2317603 тис. грн.

Таким чином, оскільки темпи прибутковості банку залежать як від зміни відсоткових ставок, так і від величини гепу, то для отримання позитивного результату в період до п'яти років, керівництву банку слід вдатися до оптимізації балансу в напрямку збільшення кумулятивного гепу, що дасть можливість в період до п'яти років отримати позитивний фінансовий результат.

Далі здійснимо оцінку ефективності використання ресурсної бази, відобразивши розраховані показники в таблиці 2.12.

За результатами 2022 року коефіцієнт співвідношення доходних активів і платних пасивів зменшився на 0,090 %, що свідчить про зменшення частки платних пасивів, що розміщені в доходні активи. Коефіцієнт співвідношення доходних активів і сукупних зобов'язань також зменшився на 0,082 %, тому що збільшилась частина зобов'язань банку, яку він розміщує в недоходні активи. Коефіцієнт співвідношення кредитного портфеля і сукупних зобов'язань за 2022 рік зменшився на 0,16 %, тобто активність банку щодо розміщення коштів в кредитні операції зменшилась, оскільки банк активізував розміщення в цінні папери.

Проаналізувавши показники ефективності використання ресурсів АТ «Банк Альянс», визначили, що протягом 2022 року всі показники зменшилися, тобто зменшилась ефективність використання ресурсної бази. Протягом 2021 року показники зростали, крім коефіцієнта співвідношення

кредитного портфеля і сукупних зобов'язань, який зменшився на 0,031.

Таблиця 2.12

Показники ефективності використання ресурсів АТ «Банк Альянс» з
01.01.2021 р. по 01.01.2023 р.

Показник	01.01.2021р	01.01.2022р	01.01.2023р	Темп росту		
				за 2021	за 2022	за період аналізу
1. Коефіцієнт співвідношення доходних активів і платних пасивів	0,868	0,946	0,856	0,078	-0,090	-0,012
2. Коефіцієнт співвідношення доходних активів і сукупних зобов'язань	0,814	0,817	0,735	0,003	-0,082	-0,079
3. Коефіцієнт співвідношення кредитного портфеля і сукупних зобов'язань	0,747	0,716	0,557	-0,031	-0,160	-0,190

Отже, розглянувши ресурсну базу АТ «Банк Альянс» можна зробити наступні висновки: за результатами 2022 року відбулося збільшення зобов'язань та капіталу банку. В 2022 році прибутковість капіталу склала 6,09 %, в 2021 та 2020 році спостерігалася збитковість капіталу. Банк дотримується нормативів достатності капіталу. АТ «Банк Альянс» пропонує привабливі процентні ставки для клієнтів, які є вищими за середньо ринкові. Показники ефективності використання ресурсної бази зменшилися, що свідчить про те, що банк почав більше коштів розміщувати в недоходні активи та активізував розміщення в цінні папери.

2.3. Аналіз процесу управління ресурсною базою у банку

Управління ресурсною базою в банку здійснюється відповідно до затверджених положень, порядків, інструкцій, технологічних карт, наказів та інших нормативних документів Банку.

Одним із інструментів процесу управління ресурсною базою АТ «Банк Альянс» є створення відповідної організаційної структури. Суб'єктами управління ресурсною базою АТ «Банк Альянс» є: органи управління, органи контролю та комітети (рис. 2.6).

Загальні збори акціонерів АТ «Банк Альянс» визначають основні напрямки діяльності Банку та затверджують звіти про їх виконання, приймають рішення про розміщення акцій, про збільшення чи зменшення статутного капіталу Банку, про дроблення або консолідацію акцій, розподіл прибутку і покриття збитків Банку, затверджують розмір річних дивідендів з урахуванням вимог, передбачених законодавством України.

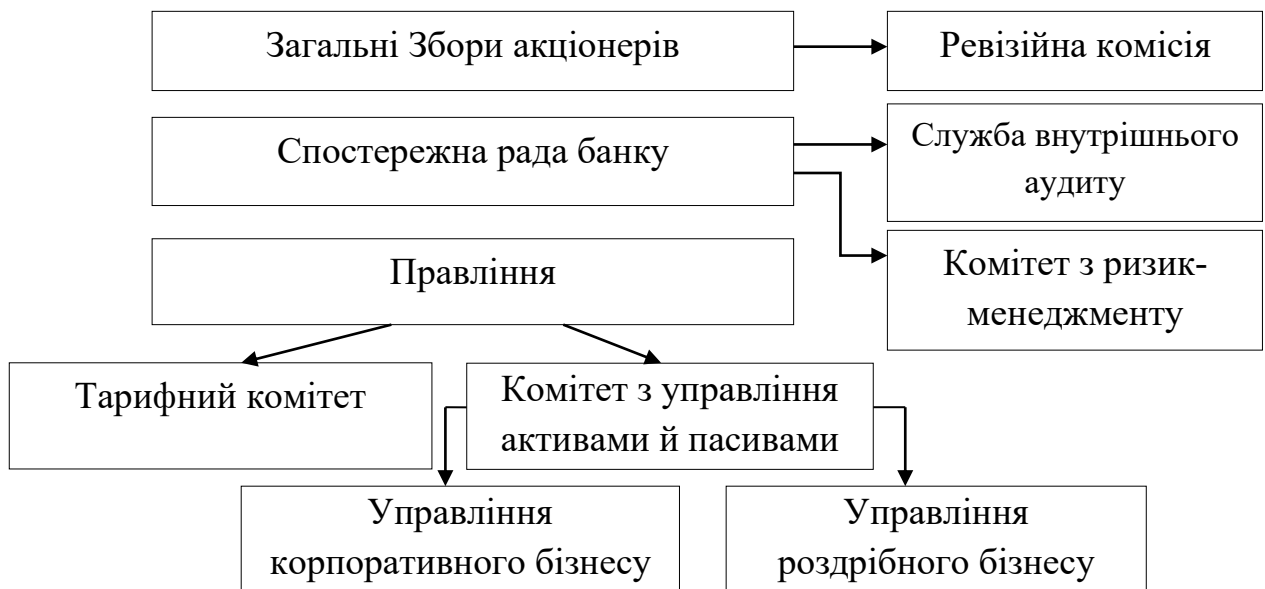

Рис. 2.6. Суб'єкти управління ресурсною базою в АТ «Банк Альянс»

Наглядова рада АТ «Банк Альянс» затверджує положення та політики: депозитну, тарифну, процентну; здійснює, контроль за виконанням рішень Загальних зборів акціонерів, створює постійно діючі комітети, зокрема з

управління активами та пасивами, тарифного, з управління ризиками.

Правління АТ «Альянс Банк» є виконавчим, колегіальним органом управління Банком, здійснює керівництво поточною діяльністю, формуванням коштів, необхідних для здійснення статутної діяльності Банку, до його компетенції з цього питання можуть бути віднесені: здійснення розвитку Банку; стратегія, плани та бюджети, затверджені Наглядовою радою Радою, розробка поточних планів, що стосуються ресурсної бази, забезпечення їх виконання, контроль та управління ризиками [48].

Відповідальність за тарифну політику Банку несе Комітет з тарифів, який щомісячно аналізує співвідношення вартості послуг і конкурентоспроможності діючих тарифів на ринку.

Основним органом управління залученням ресурсів є Комітет з управління активами і пасивами, який щомісячно переглядає вартість пасивів і прибутковість активів і приймає рішення щодо політики процентної маржі, розглядає питання відповідності строків погашення активів і пасивів, та надає відповідним підрозділам Банку рекомендації щодо усунення розбіжностей у строках, що виникають; визначає умови залучення ресурсів АТ «Банк Альянс», їх обсяги, строки, процентні ставки, погоджує умови нових видів депозитів, зміни умов діючих; оцінює зміни доходів і витрат банку внаслідок залучення певного обсягу депозитних ресурсів.

Після визначення умов залучення КУАП знайомить їх з керівництвом корпоративного та роздрібного бізнесу, яке в свою чергу доводить цю інформацію до філій та відділень АТ «Банк Альянс».

Рішення КУАП враховують та мінімізують процентний ризик, який найбільше впливає на діяльність банку, пов'язану із залученням та запозиченням коштів [48].

З метою управління процентним ризиком, зростання якого може негативно вплинути як на прибутковість та капітал Банку, так і на економічну вартість його активів, зобов'язань та позабалансових інструментів, Банк здійснює управління процентним ризиком, пов'язаним з

збалансована цінова політика щодо активних і пасивних операцій Банку, яка проводиться в конкурентному ринковому середовищі. Процентна політика Банку спрямована на визначення та встановлення оптимальних цін на активні та пасивні операції Банку, які б забезпечували прибутковість операцій та конкурентоспроможність на ринку банківських послуг [48].

Механізм управління ресурсною базою в АТ «Банк Альянс» виражається в його функціях, реалізація яких можлива шляхом застосування спеціальних методів управління, серед яких: планування, аналіз і контроль.

Основним документом, що визначає діяльність Банку на перспективу, є Перспективний бізнес-план (бізнес-план) АТ «Банк Альянс» на 2015-2024 роки. Розглянемо деякі пункти плану докладніше:

- одним із головних завдань, яке ставить перед собою Банк на найближчу перспективу, є створення такого рівня капіталу, який би дозволив йому успішно конкурувати з іншими банками та зміцнити свої позиції в банківському секторі України. Подальша капіталізація є необхідною умовою динамічного розвитку Банку, підвищення його здатності здійснювати активну діяльність, розширювати філіальну мережу та впроваджувати новітні банківські технології;

- основними джерелами зростання капіталу планується додаткова емісія акцій та прибуток Банку, який буде спрямований на збільшення капіталу та резервного фонду Банку. Протягом 2015-2024 років банк планує збільшити власний капітал майже в 3 рази і до кінця 2024 року досягти 6,4 млрд грн.

- діяльність Банку в 2015-2024 роках буде спрямована на подальше нарощування стійкої ресурсної бази та оптимізацію її структури. У наступні роки Банк продовжуватиме кращі традиції провідної фінансової установи, зміцнюючи свої позиції на всіх сегментах банківського ринку, постійно нарощуючи ресурсну базу, загальний обсяг якої планується довести до 28,7 млрд. грн. 1 січня 2025 р.;

- основними джерелами залучення коштів Банком у 2015-2024 роках

плануються кошти суб'єктів господарювання та кошти фізичних осіб. При цьому основним принципом ресурсної діяльності Банку залишатиметься повна незалежність від міжбанківського ринку кредитних ресурсів;

- протягом 2015-2024 років планується збільшити обсяги коштів суб'єктів господарювання в 1,9 раза і досягти на 1 січня 2025 року рівня 8,6 млрд грн., поточні кошти суб'єктів господарювання - в 1,9 раза або на 0,6 млрд. грн., строкових коштів в 1,9 раза або на 1,1 млрд. грн.;

- при формуванні ресурсної бази значна увага приділятиметься інвестиційним операціям фізичних осіб. Як показує практика останніх років, депозити населення є найбільш стабільною частиною залучених Банком ресурсів, за якими значно менший приплив коштів, на відміну від депозитів юридичних осіб та інших джерел фондування. Завдяки сприятливим умовам розміщення коштів населення та наявності розгалуженої мережі обсяг депозитів протягом 2015-2024 років планується збільшити на 3 млрд грн, що на 1 січня 2025 року становитиме 16,3 млрд грн;

- протягом 2015 – 2024 років АТ «Банк Альянс» планує розмістити власні боргові цінні папери, довівши їх обсяг до 300 млн грн на 1 січня 2025 року [48].

Для реалізації цих планів банк розробляє депозитну, дивідендну, тарифну, процентну політику, яка містить низку завдань щодо формування та використання ресурсної бази.

Стратегічне планування АТ «Банк Альянс» спрямоване на обґрунтування перспектив розвитку та шляхів досягнення довгострокових цілей фінансової діяльності банку в цілому та депозитної діяльності, зокрема. Основним стратегічним планом банку є депозитна політика.

Вихідною інформацією для вирішення завдань стратегічного планування залучення ресурсів є основи стратегії банку, які наведені вище. Стратегічним завданням АТ «Банк Альянс» є поповнення ресурсної бази за рахунок розширення масштабів роботи в корпоративному та роздрібному бізнесі, розвитку вигідних умов депозитних продуктів та послуг. Відповідно

до обраної стратегії формуються цілі та завдання, а також цільові програми. Цільові програми залучення депозитних ресурсів відображені в депозитній політиці банку.

Керівництво АТ «Альянс Банк» обрало консервативну стратегію, яка полягає в наданні наявних послуг існуючим клієнтам. АТ «Банк Альянс» проводить помірну депозитну політику, тобто залучає вклади за середньоринковими цінами.

Нова редакція дивідендної політики АТ «Банк Альянс» затверджена Загальними зборами акціонерів 4 квітня 2021 року.

Відповідно до Статуту АТ «Банк Альянс» дивіденди виплачуються з чистого прибутку звітного року в розмірі, визначеному рішенням Загальних зборів акціонерів Банку, не пізніше шести місяців після закінчення звітного року. Рішення про виплату дивідендів та їх розмір за простими акціями приймається Загальними зборами акціонерів Банку. При цьому Банку забороняється виплачувати дивіденди або розподіляти капітал у будь-якій формі, якщо така виплата або розподіл призведе до порушення нормативу достатності капіталу. Відсутні дані щодо законодавчих актів, які можуть вплинути на виплату дивідендів, відсотків та інших платежів нерезидентам. Податки, передбачені чинним законодавством, утримуються Банком із затвердженої загальними зборами акціонерів частини прибутку, яка спрямовується на виплату дивідендів. При виплаті дивідендів готівкою або у разі їх спрямування на збільшення статутного капіталу Банку інформація про проведені виплати та суму утриманого податку передається до податкових органів за місцезнаходженням Банку, а також до податкових органів за місцезнаходженням акціонерів - фізичних осіб відповідно до законодавства.

Виплата дивідендів у 2020 – 2022 роках за результатами діяльності Банку не здійснювалася у зв'язку з від'ємним фінансовим результатом.

Процентна політика АТ «Банк Альянс» поряд з тарифною політикою є частиною цінової політики та спрямована на забезпечення:

- стійкого рівня рентабельності банку;

- ефективного управління залученими та власними ресурсами банку;
- послідовного розвитку бізнесу банку;
- підтримання необхідного рівня ліквідності банку [43].

Основним орієнтиром для встановлення індикативних процентних ставок за пасивними операціями є планова середня вартість ресурсів на поточний рік, яка затверджується кредитно-ресурсним планом та бюджетом Банку на поточний рік.

Для пасивних операцій можна використовувати фіксовані та плаваючі ставки. Процентні ставки за строковими вкладами клієнтів визначаються на основі:

- аналізу процентних ставок залучення строкових ресурсів банками базової групи;
- визначення потреби банку в ресурсах для забезпечення ліквідності та здійснення активних інвестицій у запланованих обсягах;
- дотримання питомої ваги процентних витрат за залученими ресурсами банку в загальній сумі витрат;
- встановлення найбільш прийнятної процентної ставки за строковими вкладами клієнтів для забезпечення фінансової ефективності та конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг.

Процентні ставки за вкладами до запитання визначаються на підставі дослідження ринку банківських послуг (за винятком окремих випадків, коли ставка визначається розрахунково, за погодженою сторонами методикою).

Процентні ставки за ресурсами, що залучаються на міжбанківському ринку України, визначаються на рівні процентних ставок на міжбанківському ринку України.

АТ «Банк Альянс» реалізує ефективність планів, депозитної, процентної та тарифної політики шляхом аналізу ресурсної бази:

- аналіз динаміки ресурсної бази, на підставі фінансової звітності, порівнюючи показники поточного та минулого років, визначається відхилення фактичних показників від планових та нормативних;

- аналіз структури пасивів та власного капіталу;
- аналіз показників ефективності використання власного капіталу та ефективності розміщення ресурсів банку в активах;
- аналіз показників достатності капіталу банку, визначення відповідності нормативним вимогам НБУ;
- порівняння умов залучення ресурсів з банками-конкурентами.

Аналіз ресурсної бази здійснюється за трьома напрямками: обсяг ресурсної бази, її стабільність і вартість.

Контроль ресурсної бази АТ «Банк Альянс» передбачає здійснення службою внутрішнього аудиту контрольних дій, які полягають в аналізі внутрішньої нормативної бази, перевірці депозитних договорів, визначенні їх відповідності внутрішнім вимогам, проведено аналіз депозитної та тарифної політики, їх дотримання, оцінка ефективності роботи банку, що стосується ресурсної бази.

Основним завданням служби внутрішнього аудиту є своєчасне виявлення та попередження відхилень, що перешкоджають законному та ефективному використанню коштів та майна Банку. Функції служби, пов'язані з контролем ресурсної бази, полягають у: нагляді за поточною діяльністю банку; контроль за дотриманням операцій з формування ресурсної бази відповідно до нормативно-правових актів; перевірка результатів поточної діяльності; надання Наглядовій раді висновків та пропозицій за результатами перевірок.

У 2021 році з метою вдосконалення системи нагляду та контролю за діяльністю Банку на базі управління внутрішнього аудиту та ревізії створено відділ аудиту та контролю, який є органом оперативного контролю Наглядової ради Банку.

Контроль за управлінням ресурсною базою включає бухгалтерський, який полягає у визначенні доцільності відображення цієї операції згідно з умовами облікової політики, та адміністративний, який полягає у виявленні ризиків та вжиття ефективних заходів щодо їх усунення при недостатності

ресурсів. залучений.

Тому АТ «Банк Альянс» приділяє особливу увагу питанню формування ресурсної бази, її ефективності та стабільності. Процес управління базується на внутрішніх положеннях, що регулюють це питання, органи управління банку, які виконують низку функцій, пов'язаних з ресурсною базою та інструментами управління: планування, аналіз та контроль. Банком розроблено стратегічний план на 5 років, в якому визначено планові показники капіталу, залучених і залучених коштів, орієнтацію на відповідних клієнтів. Для виконання цього плану банк у процесі своєї діяльності здійснює аналіз і контроль ресурсної бази з метою своєчасного виявлення відхилень у діяльності та вжиття відповідних заходів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

3.1. Управління банківськими ризиками при формуванні ресурсів банків

На думку багатьох авторів, ризик - це вартісне вираження ймовірної події, яка викликає збитки.

Доповнюючи це визначення, зазначимо, що під ризиком можна розуміти ймовірність втрати банком частини своїх коштів, недоотримання доходу або збільшення додаткових витрат у результаті банківських операцій або змін у зовнішньому середовищі.

Чим вище ризики, тим вище шанси отримати прибуток. Вони створюються, коли достовірні дані відхиляються від оцінки сьогоденного стану та майбутнього розвитку. Ці відхилення можуть бути позитивними або негативними. У першому випадку мова йде про шанси на отримання прибутку, а в другому – про ризики.

Відповідно, прибуток можна отримати, якщо заздалегідь спрогнозувати, кількісно визначити та мінімізувати можливості зазнання збитків (ризиків). До основних аспектів дослідження ризиків при формуванні банківських ресурсів відносяться: розробка їх класифікації, основ оцінки та методики розрахунку конкретних видів банківських ризиків.

Банківські ризики визначаються тим, що вартість банківських активів і пасивів піддається коливанням під впливом факторів найрізноманітнішого характеру: економічних, політичних, соціальних та інших. Класифікація ризиків спрямована на створення системи управління, яка дозволяє банкам прогнозувати, аналізувати та мінімізувати їх окремі види з метою зменшення впливу сукупного розміру ризиків на банківську діяльність (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Критерії класифікації та види ризиків, які виникають при формуванні
ресурсів банків

Критерій класифікації	Види ризиків
За причинами виникнення	Юридичні, конкуренції, економічні, політичні, репутації, зловживань, концентрації, технологічні, операційні, ліквідності, відсоткові, неплатоспроможності, валютні, інфляційні
За наслідками	Призводять до прямих збитків; призводять до недоотримання прибутку; викликають як прямі збитки, так і недоотримання прибутку
За сферою виникнення	Зовнішні; внутрішні (ризик в основній та допоміжній діяльності банку);
За рівнем виникнення	Мікрорівня (наприклад, операційний ризик), мезорівня (наприклад, ризик зміни структури балансу банку) та макрорівня (наприклад, відсотковий ризик)
За характером обліку	По балансових операціях; по забалансових операціях
За охопленням об'єктів ризику	Загальні (стосовно всього ринку); часткові (стосовно окремих груп учасників ринку); одиничні (стосовно окремих учасників ринку)
За сукупністю проявів, що досліджуються	Індивідуальний; портфельний
За характером прояву	Постійний; тимчасовий
За часом виникнення	Ретроспективний; поточний; перспективний
За можливістю прогнозування	Прогнозований; не прогнозований
За можливістю страхування	Підлягає страхуванню; не підлягає страхуванню

Процес управління ризиками при формуванні ресурсів банку полягає в аналізі фінансового стану банку та його підрозділів, оцінці ризиків здійснення операцій банку та розробці найбільш оптимальних рішень з метою мінімізації можливих втрат при їх реалізації.

Основними принципами управління ризиками є: обачність, участь, безперервність, обережність, хеджування.

Принцип збалансованості спрямований на досягнення оптимального співвідношення між ризикованістю та прибутковістю банківських операцій.

Принцип участі полягає в обов'язковому залученні до управління ризиками керівників структурних підрозділів, а також фінансових служб, що забезпечують проведення відповідних операцій банку.

Принцип безперервності полягає в тому, що управління ризиками має здійснюватися поетапно (попередня оцінка, моніторинг, контроль) і не повинно бути перерваним, оскільки стан банку, фінансовий стан його клієнтів, кон'юнктура грошового ринку, економічна ситуація в країні та регіоні постійно змінюється і впливає на діяльність банку.

Принцип обережності зумовлений тим, що оцінка ризику здійснюється в умовах невизначеності та динамічного розвитку фінансових ринків, а також прийняттям під час розрахунків певних припущень, пов'язаних із ймовірним характером ризику.

Суть принципу хеджування полягає в тому, що кожна операція, яку проводить банк, несе ризик і повинна бути пов'язана з операцією хеджування (формування резервів, диверсифікація тощо).

Процес управління банківським ризиком включає чотири етапи: ідентифікація (розпізнавання) ризику; оцінка ризику; контроль ризиків; ризикове фінансування.

Управління ризиками включає стратегію і тактику управління. Стратегією управління вважається загальний напрям і спосіб використання коштів для досягнення поставленої мети, який підпорядковується певним правилам і обмеженням. Тактика — це конкретні способи і прийоми, які використовуються для досягнення поставленої мети в заданих умовах.

Розглянемо ризики, що впливають на процес формування банківських ресурсів, та практику управління найважливішими з них.

Юридичний ризик — це ймовірність того, що судові процеси, несприятливі судові рішення або нездійсненні контракти можуть перервати діяльність або негативно вплинути на діяльність або стан банку. Так, наприклад, чутки про порушення банком законодавства, несплату податків, поганий стан кредитного портфеля, поширювані різними джерелами, а іноді

й опосередковано підтверджені органами державної влади чи виконавчої влади, можуть спричинити різкий відтік вкладів із банку, що призведе до кризи ліквідності та може призвести до банкрутства банку.

Ризики конкуренції зумовлені тим, що багато банківських продуктів і послуг можуть надаватися все більшою кількістю фінансових і нефінансових установ. Так, останнім часом кредитні спілки досить активно пропонують виплату відсотків за внесками своїх членів за ставкою, вищою, ніж у комерційних банках. Це цікавить багатьох вкладників, які розміщують кошти у цих посередників, а не в банках.

Економічні ризики пов'язані з національними та регіональними економічними факторами, які можуть істотно вплинути на діяльність банку. Таким чином, спад господарської діяльності підприємств, кризовий стан системи розрахунків між ними зумовлює зменшення обсягів коштів на рахунках суб'єктів господарювання. Високий рівень інфляції та інфляційні очікування населення знижують привабливість зберігання коштів у банках за умов невідповідності процентних ставок за депозитами та ступеня знецінення цих коштів. Підвищення рівня безробіття, зменшення розміру грошових доходів населення звужує можливості домогосподарств щодо накопичення коштів, а це також зменшує обсяги банківських ресурсів.

Серед економічних ризиків окремо виділяють ринковий ризик. Ринковий ризик – це ризик негативної зміни ринкової вартості цінних паперів з причин, відмінних від зміни процентних ставок, у тому числі через фінансові труднощі емітента. Ринковий ризик може бути абсолютним і відносним. Абсолютний ринковий ризик відображає потенційні збитки, виражені в грошовому еквіваленті, і вказує, скільки банк може втратити за відносно короткий період часу (наприклад, один день). Відносний ринковий ризик вимірює потенціал збитків, тобто відхилення від заданого критерію.

Механізм управління ринковими ризиками має передбачати: щоденну переоцінку позицій банку на основі поточних цін; оцінка позицій за середньоринковими цінами з урахуванням можливих майбутніх витрат;

визначення складових доходів з метою виявлення ризиків; щоденне визначення ринкового ризику та дотримання лімітів; регулярне моделювання кризових ситуацій з метою визначення змін у структурі портфеля у разі виникнення небезпеки; розробка прогнозів зміни ліквідності фінансових інструментів.

Політичний ризик – це ймовірність того, що зміна законодавчих та нормативних актів усередині країни чи за кордоном матиме негативний вплив на прибуток, діяльність та перспективи банку тощо. Таким чином, необдуманість дій органів державної влади, постійні зміни в законодавчій базі створює нестабільну нормативно-правову базу банківської діяльності, що насторожує можливих іноземних акціонерів, зменшує можливості банків залучати кошти на зовнішньому грошовому ринку, у тому числі шляхом випуску боргових зобов'язань.

Репутаційний ризик є серйозною загрозою для банків, оскільки природа їх діяльності вимагає збереження довіри з боку вкладників, кредиторів та загалом до місця ринкової торгівлі. Визначається як ймовірність того, що погана репутація про практику ділових відносин і співпраці з банком, незалежно від того, правдива вона чи ні, призведе до втрати віри в його надійність. Банки особливо вразливі до репутаційного ризику, оскільки вони можуть стати інструментом або жертвою незаконної діяльності своїх клієнтів або дій конкурентів.

Ризик зловживання – небезпека шахрайства, розкрадання, пограбування та інших злочинів з боку персоналу та керівництва банку, що призводить до збитків банку та зменшення прибутку.

Ризик концентрації зобов'язань тісно пов'язаний із ризиком фінансування, особливо ризиком передчасного та неочікуваного вилучення коштів великими вкладниками з можливими негативними наслідками для банківської ліквідності. Ризик фінансування вищий для малих банків, які менш активні на оптових ринках, ніж великі банки. Аналіз концентрації депозитів вимагає від банків знання характерних особливостей своїх

вкладників, що зумовлює не лише їх ідентифікацію, а й врахування можливого масштабу зв'язку їх діяльності з діяльністю інших вкладників.

Технологічний ризик виникає, коли існуюча система надання послуг стає менш ефективною, інвестиції в технології не призводять до зниження витрат через економію на масштабі. Негативний ефект масштабу, наприклад, є наслідком надлишкових (невикористаних) потужностей, надлишкових технологій і (або) неефективної бюрократичної організації банку, що призводить до уповільнення його зростання. Технологічний ризик для банку небезпечний через втрату конкурентоспроможності, а в перспективі може призвести до банкрутства. І навпаки, переваги інвестицій у технології можуть забезпечити значні конкурентні переваги та створити можливості для впровадження нових банківських продуктів і послуг.

Операційний ризик можна визначити як ризик прямого чи непрямого збитку в результаті неадекватних або ненадійних внутрішніх процесів, людей і систем або зовнішніх подій. Сутність операційного ризику пов'язана зі слабкістю реалізації банківських програм, неефективністю процедур контролю та недотриманням належної обачності. Наприклад, часті збої та затримки в роботі системи розрахунків банку викликають незадоволення клієнтів якістю обслуговування та можуть призвести до втрати значної частини клієнтури та вкладів. Проблеми в роботі банкоматів також викликають скарги клієнтів, деякі з яких згодом відкривають карткові рахунки в інших банках.

Важливе місце в системі банківських ризиків займає ризик неплатоспроможності, або банкрутства - це ймовірність того, що банк не зможе виконати свої зобов'язання навіть за умов швидкої реалізації активів. Воно може виникнути з кількох причин, серед яких основна – неповернення кредитів. Заборгованість за кредитом призводить до того, що банк не може повністю виконати свої зобов'язання перед кредиторами. Тоді він починає пропонувати вищі відсотки за своїми борговими зобов'язаннями з метою залучення додаткових ресурсів.

Банк вважається неплатоспроможним, якщо його власний капітал має від'ємне значення. З економічної точки зору власний капітал — це різниця між ринковою вартістю активів і зобов'язань. Таким чином, ризик власного капіталу — це потенційне зниження вартості активів до тих пір, поки капітал не стане нульовим.

Інфляційний ризик, як наслідок впливу інфляції на структуру власних коштів, активів і пасивів банків, проявляється насамперед у зменшенні розміру реальних активів банків, знеціненні їх наявних ресурсів, незважаючи на одночасне значне номінальне зростання.

Інфляційний вплив на активи і пасиви банку також виражається в якісній зміні їх структури. Зменшення частки одних видів активів (пасивів) і заміна їх іншими відбувається внаслідок незбалансованості змін різних видів процентних ставок.

Найважливішими видами ризиків, що виникають у процесі формування ресурсів банку, є процентний ризик, ризик ліквідності, валютний ризик.

Загалом процентним ризиком вважається ризик зменшення вартості власного капіталу банку внаслідок зміни ринкових ставок. Існують такі прояви цього ризику:

- а) зменшення чистої процентної маржі внаслідок швидшого зростання процентних витрат порівняно з процентними доходами;
- б) зниження ринкової вартості активів банку при збільшенні ринкового курсу.

Якщо перший прояв ризику впливає на капітал за рахунок зменшення прибутку, то другий — за рахунок прямого зменшення ринкової вартості капіталу банку.

В управлінні процентним ризиком найчастіше використовуються два методи його оцінки: GAP-аналіз і Duration аналіз. Перший дає можливість оцінити ймовірні зміни процентної маржі, а другий дає можливість оцінити загальну схильність до процентного ризику, а також дозволяє порівняти процентний ризик окремих проектів, особливо інвестиційних. GAP-аналіз

зазвичай використовують для оцінки ризику на найближчий час – до 2-5 років. Його також простіше зрозуміти та реалізувати, ніж аналіз Duration. Таким чином, на даний момент аналіз GAP є більш доцільним при оцінці процентного ризику українських банків. Однак, якщо необхідно вибрати з кількох окремих проектів, Duration просто незамінний.

Модель GAP зосереджена на управлінні чистим процентним доходом у короткостроковій перспективі та спрямована на його стабілізацію або покращення.

Термін GAP визначається як різниця між активами (RSA) і пасивами (RSL), чутливими до змін процентних ставок. GAP розраховується на окремих інтервалах часу. Крім того, також розраховується кумулятивний GAP - сума GAP, накопичена від періоду до періоду.

У процесі реалізації моделі GAP необхідно дотримуватися наступних етапів:

1 етап – поділ балансу на прибуткову і неприбуткову частини. Перша частина включає всі активи, на які нараховуються (і отримуються) відсотки, і всі зобов'язання, на які нараховуються (і сплачуються) відсотки. У моделі використовується лише відсоткова частина балансу.

2 етап – розмежування процентних активів і пасивів за термінами переоцінки або погашення та групування їх за визначеними часовими періодами. Доцільне виділення наступних строків: до 15 днів; 15–30 днів; 1–2 місяці; 2–3 місяці; 3–6 місяців; 6 місяців - 1 рік; більше 1 року.

3 етап – розрахунок GAP на різних інтервалах часу; розрахунок коефіцієнтів GAR (RSA/RSL); GAP / Процентні активи.

За результатами розрахунку складається звіт про чутливість банку до зміни процентних ставок.

Існує дві основні стратегії управління процентним ризиком:

1. Спекулятивна - коли свідомо підтримується ненульове значення GAP в надії на отримання додаткового прибутку за рахунок прогнозованої зміни процентних ставок.

2. Стратегія мінімізації GAP, при якій GAP свідомо знижується до нуля, щоб не ризикувати в умовах зміни ставок.

Duration означає середньозважену суму погашення дисконтованих потоків активів і (або) зобов'язань. Цей метод дозволяє правильно замінити набір потоків від різних активів з різними умовами платежу одним еквівалентним активом із відомою сумою та відомим терміном погашення.

Формула розрахунку Duration (D):

$$D = \frac{\sum_{t=1}^k \frac{P_t * t}{(1+i)^t}}{\sum_{t=1}^k \frac{P_t}{(1+i)^t}}, \quad (3.1)$$

де t – номер періоду (року), змінюється від 1 до k ;

i – ставка дисконтування;

P_t – сума потоку з номером t .

Вважається, що банк не наражається на процентний ризик, якщо Duration за активами (D_a) і Duration за зобов'язаннями (D_p), помножені на коефіцієнт достатності, дорівнюють один одному:

$$D_a = (D_p * \text{Усі зобов'язання} / \text{Усі активи}) \quad (3.2)$$

Різниця між правою та лівою частинами рівняння вважається дисбалансом Duration.

У випадку, якщо ліва частина рівняння стає більшою за праву (дисбаланс позитивний), банк несе збитки при зростанні ставок, оскільки ринкова вартість активів буде знижуватися швидше, ніж ринкова вартість пасивів, і отже, ринкова вартість капіталу банку буде зменшуватися. При позитивному дисбалансі, навпаки, ринкова вартість капіталу банку в умовах зростання ставок буде збільшуватися. Знаючи величину дисбалансу, можна розрахувати зміни вартості капіталу банку (Капіталу) при зміні ставок на величину Ставок.

Якщо ліва частина рівняння стає більшою за праву (дисбаланс додатний), банк зазнає збитків при зростанні ставок, оскільки ринкова вартість активів зменшуватиметься швидше, ніж ринкова вартість

зобов'язань, а отже, ринкова вартість капіталу банку зменшиться. При позитивному дисбалансі, навпаки, ринкова вартість капіталу банку в умовах зростання ставок зростатиме. Знаючи величину дисбалансу, можна розрахувати зміни вартості капіталу банку при зміні ставок на величину ставки.

$$\text{Капіталу} = \text{Дисбаланс} * \text{Ставок} / (1 + i_{\text{вих.}})^t \quad (3.3)$$

Для розрахунку Duration по кожному рахунку (контракту) необхідно знати: процентну ставку; періодичність погашення (виплати) відсотків; періодичність і розміри погашення основного боргу; дату кінцевого погашення основної суми боргу.

Слід зазначити, що для достовірного аналізу необхідно враховувати всі перераховані вище показники: можливе дострокове погашення або зняття коштів; можливі затримки платежів тощо.

Враховуючи зазначені особливості, основним недоліком методу Duration є складність його розрахунку та вимога достовірності даних. Найчастіше цей метод використовується при аналізі більш тривалих періодів часу, ніж ті, що охоплені моделлю GAP.

Ризик ліквідності – небезпека виникнення проблеми недостатності власних і залучених коштів для забезпечення виконання власних зобов'язань. Визначається сумою неотриманого доходу під час вимушеної реалізації активів за поточною вартістю для покриття розриву ліквідності або сумою понаднормативних витрат, понесених у результаті вимушеного залучення коштів для вирішення проблем, пов'язаних з нестачею ліквідності.

Управління ліквідністю може здійснюватися трьома способами: через управління активами, через управління ліквідними кредитами, через збалансоване управління активами та пасивами.

У банківській практиці використовується декілька методів оцінки потреб банку в ліквідності:

1. Метод пулу фондів (метод визначення розміру розриву ліквідності). Він є базовим у банківській практиці і полягає у визначенні розміру розриву

ліквідності протягом певного періоду, який дорівнює різниці між очікуваними надходженнями та потенційними відтоками коштів, дає можливість побудувати візуальну модель руху майбутніх активів та зобов'язань банку.

Оцінка динаміки майбутніх депозитів і кредитів зводиться до прогнозування зростання депозитів і кредитів на основі трьох основних компонентів:

а) трендова складова, яка визначається шляхом побудови тренду, що характеризує регулярний тренд або багаторічний середній темп зростання;

б) сезонна складова, яка характеризує зміни стану депозитів і кредитів протягом певного періоду порівняно з їх рівнем на кінець попереднього року, зумовлені сезонними факторами;

в) циклічна складова, яка виражає позитивне чи негативне відхилення від сукупного рівня очікуваних депозитів і кредитів, розраховується як сума трендової та сезонної складових і залежить від стану економіки в цьому році.

Реалізація описаного підходу передбачає використання в розрахунках методів статистичного аналізу динаміки показників, трендового прогнозування та використання стандартних пакетів програм статистичної обробки інформації.

Різниця між загальними показниками очікуваних надходжень коштів і обсягом ресурсів для кредитування становить плановий дисбаланс, що дозволяє точніше прогнозувати величину кінцевого розриву ліквідності. Коли джерела ліквідних коштів перевищують використання ліквідних коштів, банк має позитивний розрив ліквідності. Ці надлишкові ліквідні кошти повинні бути швидко інвестовані в доходні активи, перш ніж виникне потреба в коштах. Коли обсяг використання ліквідних коштів перевищує обсяг їх джерел, у банку виникає дефіцит ліквідних коштів, або від'ємний розрив ліквідності. І тоді він повинен отримати кошти з найдешевших і доступних джерел.

Метод пулу коштів дозволяє керівництву банку, з одного боку,

прогнозувати стан ліквідності банку (філії) відповідно до запланованих та ймовірних операцій, а з іншого боку, виявляти відхилення та аналізувати їх причини.

2. Коефіцієнтний метод. Здатність банку залучати кошти за звичайними процентними ставками тісно пов'язана зі сприйняттям ринком якості його активів. Банки з якісними активами та достатнім капіталом здатні залучати ресурси за найнижчими ставками порівняно з іншими банками – завдяки довірі інвесторів до надійності такого банку. Банк зі стабільною депозитною базою може зіткнутися з незначним непередбаченим впливом депозитів. Банки, які значною мірою покладаються на придбані пасиви, повинні платити вищі ставки та часто стикаються з відтоком таких коштів у пошуках вищого прибутку. Тому важливо розрахувати встановлені НБУ обов'язкові нормативи та додаткові коефіцієнти, що відображають стан ліквідності банку. Найважливіші з них представлені в таблиці. 3.2.

Цей метод дає змогу виявити загальні тенденції зміни ліквідності банку та можливість виникнення проблемних ситуацій, своєчасно реагувати на погіршення ліквідності в процесі оперативного управління банком.

3. Метод структури коштів. Оцінку потреби банку в ліквідних коштах за методом структури коштів певною мірою можна віднести до методів прогнозування обсягу коштів на кореспондентському рахунку, необхідних з точки зору виконання зобов'язань перед клієнтами щодо повернення вкладів і майбутньої видачі кредитів. Цей метод можна використовувати при оперативному плануванні поточної ліквідності в режимі «сьогодні на завтра».

При цьому банк (відділення) визначається в плановий день з такими обсягами:

а) зобов'язання за "гарячими коштами" - кошти, які точно вилучатимуться з банку;

б) зобов'язання за "ненадійними коштами" - кошти, значна частина яких може бути знята протягом дня; особливу увагу слід приділяти великим

депозитам (у тому числі великим залишкам на поточних рахунках);

в) зобов'язання за "стабільними фондами" - кошти, які найменш імовірно будуть вилучені (ключові депозити).

Таблиця 3.2

Загальні показники ризику ліквідності

Назва показника та його позначення	Короткий зміст показника	Нормативне чи орієнтовне значення
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	Відношення обсягу високоліквідних активів (каса, коррахунки) до суми зобов'язань за поточними рахунками	не менше 20%
Норматив поточної ліквідності (Н5)	Співвідношення вимог та зобов'язань з кінцевими строками погашення 30 днів	не менше 40%
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	Співвідношення ліквідних активів та короткострокових зобов'язань з початковим строком погашення до одного року	не менше 20%
Співвідношення акціонерного капіталу і чистих активів (без філійних)	Банк із більш високим значенням коефіцієнту може витримати більшу кількість невиконаних зобов'язань по кредитах до того, як стане неплатоспроможним і, таким чином, є менш ризикованим. Тому високе значення коефіцієнту асоціюється з більшою здатністю залучення коштів під нижчі відсотки	8%
Співвідношення ризикових активів та всіх активів	Ризиковані активи містять у собі кредитні вкладення та прирівняні до них активи (векселі і т.п.). Їх питома вага в загальній масі активів повинна бути оптимальною з погляду виправдання ризику	65%
Співвідношення непродуктивних кредитів та загальної суми кредитів	Непродуктивними є кредити, по яких прострочена основна та відсоткова заборгованість. Чим більше значення коефіцієнту, тим гірша якість активів та вищий ризик ліквідності	1,07%
Співвідношення ключових депозитів та загальної суми активів	Ключовими депозитами є та частина депозитних рахунків клієнтів і банків зі стабільними залишками, що не є чутливою до зміни відсоткових ставок. Ретельне виділення ключових депозитів із загальної маси рахунків особливо важливе значення набуває в періоди зростання відсоткових ставок, коли підвищується ймовірність перетікання чутливих депозитів в більш дорогі для банку рахунки	73%
Співвідношення покупних пасивів та загальної суми активів	Покупними пасивами для сучасних банків є неключові депозити, депозитні сертифікати, міжбанківські позички. Чим більше банк покладається на такі придбані кошти, тим менше його здатність займати додаткові кошти в такий спосіб для покращення своєї ліквідності	7–17%

На наступному етапі необхідно визначити, в якому розмірі за кожним із зазначених видів зобов'язань необхідно мати ліквідні кошти для їх виконання. Наприклад, практика вітчизняних банків показує, що за типом а) ви повинні мати 95% ліквідних коштів, за типом б) – 25–30%, за типом в) – 11–15%. Тоді загальний резерв ліквідних коштів можна визначити наступним чином:

$$\text{Резерв ліквідних коштів} = 0,95 * \text{зобов'язання по «гарячих коштах»} + 0,30 * \text{зобов'язання по «ненадійних коштах»} + 0,15 * \text{зобов'язання по «стабільних коштах»}. \quad (3.4)$$

Пропорції поділу маси зобов'язань на ці види та ступінь необхідного резерву ліквідних коштів за кожним із них має визначати банк з урахуванням накопиченого досвіду моніторингу цих показників протягом тривалого періоду.

Крім того, за наявності запланованої видачі кредитів і відомого на даний момент обсягу погашення кредиту банк повинен передбачити резерв ліквідних коштів і для цього.

Тоді сукупна потреба банку в ліквідних коштах на плановий термін визначатиметься за формулою:

$$\text{Резерв ліквідних коштів} = 0,95 * \text{зобов'язання по «гарячих коштах»} + 0,30 * \text{зобов'язання по «ненадійних коштах»} + 0,15 * \text{зобов'язання по «стабільних коштах»} + \text{суми запланованих видач кредитів} - \text{суми запланованих погашень кредитів}. \quad (3.5)$$

Використання цього методу дозволяє максимально знизити ризик ліквідності, водночас обмеживши можливості отримання найбільшого прибутку, оскільки розраховані обсяги резервів можуть не знадобитися, а витрати на їх підтримку будуть понесені. Мінімізація цих витрат у такій

ситуації може бути забезпечена швидкою реалізацією надлишкових резервів.

Ймовірність того, що зміна валютних курсів призведе до збитків банку в результаті зміни ринкової вартості активів і зобов'язань, називається валютним ризиком. Основним фактором, що впливає на розмір валютного ризику, є стан валютної позиції банку. Помилки у визначенні валютного ризику можуть стати причиною значного зниження ефективності роботи банку.

Це може призвести, по-перше, до зниження його прибутковості, а, по-друге, до неплатоспроможності. Суть негативних проявів валютної невідповідності полягає в тому, що для виконання своїх зобов'язань у валюті банк змушений залучати ресурси в гривні за відсутності валюти. За відсутності необхідної пропозиції банк стає неплатоспроможним. При постійному недотриманні «за термінами» істотно знижується кінцева прибутковість банку. Тут можна говорити про зв'язок валютного ризику з ризиком ліквідності та процентним ризиком.

Найбільш ефективним методом управління валютною позицією в умовах нестабільності грошового ринку є встановлення НБУ лімітів ризику валютної позиції та встановлення внутрішніх лімітів безпосередньо банками. Ліміти обмежують рівень ризику, пов'язаного зі змінами валютних курсів, який банк готовий тримати. Вони визначаються для кожної валюти окремо. Крім того, вони дозволяють керувати комбінованою позицією для всіх типів валют. Методика розрахунку лімітів базується на тому принципі, що можливі ризики в операції повинні бути покриті мобільними власними коштами, тобто власними коштами, які у разі виникнення збитків реально можуть бути спрямовані на їх погашення без втрат для інших операцій банку. .

Управління валютним ризиком при щоденних активних валютних операціях зводиться до застосування двох видів лімітів:

Денний ліміт - це максимально допустиме значення відкритої позиції для дилера (керівництва, банку) в робочий час. Ліміт встановлено таким чином, щоб дилер міг спокійно довести розмір позиції до рівня нічного

ліміту.

Нічний ліміт - це верхня межа, яка визначає допустимий розмір відкритої позиції в нічний час, вихідні, а також в інші періоди, коли дилери не працюють.

Кожен дилер повинен мати власні ліміти, встановлені в межах загальних лімітів. Крім того, певні типи операцій і розмір позиції для конкретної валютної пари можуть бути обмежені.

Як методи захисту від можливих втрат валюти внаслідок її девальвації в Україні можуть використовуватися строкові контракти: форвардні контракти, ф'ючерсні контракти, опціони тощо.

Таким чином, будь-яке управлінське рішення в банківській діяльності є ризикованим і важко прогнозованим, оскільки фінансова сфера дуже чутлива до різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу. Основним завданням банківського ризик-менеджменту при формуванні ресурсів банку є правильна оцінка рівня ризику при проведенні конкретної операції та зниження його до мінімального рівня.

3.2. Збалансоване формування ресурсної бази банків

На даний час для підвищення прибутковості діяльності банку та зміцнення його позицій в умовах жорсткої конкуренції актуальною є необхідність збалансованого формування ресурсної бази банку, тобто формування відповідної структури активів і пасивів, виваженого підходу до ризиків. управління, а на перший план виходить впровадження нових банківських послуг і технологій.

Ефективне управління ресурсами комерційного банку спрямоване на досягнення певної прибутковості в поєднанні з підтриманням певного рівня ліквідності.

Формування ресурсної бази банку в умовах ринкової економіки

базується на таких принципах:

- орієнтація на потреби ринку, на задоволення попиту клієнтів, на створення банківських продуктів і послуг, здатних приносити прибуток;
- достатність параметрів ресурсного забезпечення банку та його політики у сфері розміщення коштів;
- постійне прагнення до підвищення ефективності банківської діяльності за рахунок зниження витрат на ресурсне забезпечення та отримання оптимального доходу від розміщення сформованих ресурсів;
- використання сучасної інформаційної бази та інноваційних технологій у формуванні банківських ресурсів (комп'ютерні технології та мережі, автоматизовані системи ведення біржових торгів тощо).

При формуванні ресурсної бази необхідно встановити довгострокові цілі, визначити шляхи, методи та інструменти їх досягнення, тобто розробити стратегію і тактику ресурсного забезпечення. Основною стратегічною метою діяльності банку у сфері ресурсного забезпечення є розширення ресурсної бази за умов підтримання ліквідності, забезпечення прибутковості та дотримання інших стандартів діяльності банку, встановлених НБУ.

Стратегічна мета ресурсного забезпечення реалізується шляхом вирішення таких тактичних завдань:

- розрахунок і дотримання розміру власного капіталу банку, необхідного і достатнього для забезпечення надійності банку (досягнення необхідної ліквідності), а також для розширення активних операцій банку (досягнення необхідної рентабельності або прибутковості);
- пошук джерел ресурсів для виконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами (досягнення необхідної ліквідності) та для розвитку активних операцій (досягнення необхідної прибутковості);
- залучення довгострокових ресурсів для забезпечення ліквідності балансу та дешевих ресурсів для отримання додаткового прибутку за рахунок зниження витрат.

Вирішення питання залучення власного капіталу пов'язане з

ефективним проведенням емісійної та дивідендної політики.

Важливим фактором досягнення стратегічної мети та вирішення тактичних завдань ресурсного забезпечення банку є збільшення постійної клієнтури за рахунок розширення асортименту послуг, що надаються.

Стратегія комерційного банку повинна давати можливість будувати такі відносини з клієнтом, які б адекватно відповідали сукупній корисності клієнта для банку та орієнтували банк на організацію операцій, при здійсненні яких сума сукупної корисності від всіх клієнтів була б найбільшою.

Політика ресурсного забезпечення включає як складову роботу на ринку вкладів фізичних осіб із грошовими заощадженнями населення, які вже зараз є найважливішим джерелом банківських ресурсів.

Особливе значення в ефективному управлінні ресурсною базою має забезпечення відповідності між залученням і розміщенням ресурсів.

Взаємозв'язок ресурсів і доходних активів у процесі управління ними найбільш повно розкриває показник ефективності використання депозитів. Для розрахунку цього показника використовується формула:

$$E(\text{деп}) = Z/D * 100, \quad (3.6)$$

де $E(\text{деп})$ – коефіцієнт використання депозитів;

Z – середня заборгованість за позиками, у т.ч. видача міжбанківських кредитів;

D – середні залишки по всіх депозитних рахунках, у т.ч. залишки по кореспондентських рахунках «лоро».

Коефіцієнт використання депозитів показує, який відсоток від загального обсягу депозитів розміщено на прибутковій кредитній операції. Згідно з матеріалами американських джерел, рівень використання депозитів понад 75% свідчить про агресивну кредитну політику банку; співвідношення нижче 65% вказує на недостатнє використання можливостей кредитування

[72, с.160].

Частина причин зростання процентних витрат не залежить від банку (наприклад, ринковий рівень процентної ставки за депозитами, стан грошового ринку тощо). Однак є фактори, які банк може контролювати і тим самим зменшити процентні витрати, що негайно відобразиться на збільшенні його прибутку. Найважливішими з них є розмір середніх залишків на депозитах і середня процентна ставка за депозитними рахунками.

При прийнятті оперативних рішень у процесі купівлі-продажу грошових ресурсів на грошовому ринку ставиться мета досягнення максимальної процентної маржі. Тобто чиста процентна маржа виступає як цільова функція, а впливовими факторами є умови збереження вкладів і погашення кредитів, рівень процентних ставок і обсяг залучених ресурсів. Вибір процентних ставок залежить від середніх по ринку і тому досить обмежений. Банку набагато легше маніпулювати строками та обсягами ресурсів, що, власне, і становить зміст операцій з управління активами та пасивами.

Комерційні банки, виступаючи на ринку позичкового капіталу з попитом на ресурси, повинні не тільки мобілізувати кошти суб'єктів-кредиторів, а й формувати досить ефективні стимули для накопичення коштів при обмеженні поточного споживання. До найбільш ефективних стимулів можна віднести депозитну політику банків, яка гнучко адаптується до ситуації на грошовому ринку.

Для вибору оптимального варіанту формування ресурсної бази можна запропонувати розробку математичної моделі вдосконалення процесу управління активами та пасивами. Ця модель заснована на оптимізації мети, сформованої в явному вигляді за допомогою лінійного програмування.

Комерційний банк працює з урахуванням вимог чинних законодавчих та нормативних актів. Тому модель формування оптимальної ресурсної бази має враховувати необхідність дотримання економічних нормативів регулювання її діяльності.

Використання математичних методів у процесі управління банком дозволяє одночасно оперувати пасивом і активом балансу в тісному взаємозв'язку з урахуванням стану ліквідності, прибутковості та інших факторів.

При розв'язуванні задач математичного програмування на оптимальність використовується спеціальний обчислювальний метод, який називається симплекс-метод.

У той же час задачу лінійного програмування можна записати у вигляді:

$$\max Z = \sum_{j=1}^n c_j \cdot X(Y)_j, \quad (3.7)$$

за умов

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} \cdot X(Y)_j = b_j (i = 1, 2, \dots, m); \quad (3.8)$$

$$X(Y)_j \geq 0 (j = 1, 2, \dots, n), \quad (3.9)$$

де $X(Y)_j$ – кількість ресурсів, що розподіляється (акумулюється) у j напрямку розміщення (акумулювання) ресурсів;

c_j – доходність (витратність) j -го напрямку розміщення (акумулювання) коштів;

b – обсяг коштів, що належить до розподілу;

a_{ij} – коефіцієнт, що враховує сутність обмеження;

i – номер обмеження;

m – кількість обмежень;

j – номер напрямку розміщення (акумулювання) коштів;

n – кількість напрямків розміщення (акумулювання) коштів.

За даними банківської звітності можливо провести наступні розрахунки.

Напрямки розміщення (у тис. грн.):

X_1 – каса та коррахунок в НБУ = 62821+348751=411572.

X_2 – кошти, що розміщені в інших банках

$$=100324+100440+342000=542764.$$

$$X3 - \text{строкові позики} = 2160595.$$

$$X4 - \text{цінні папери} = 240324.$$

$$X5 - \text{інші активи} =$$

$$17+11+26+95+389524+824+4157+24850+2221=421725.$$

Доходність напрямків вкладень складає (у відсотках):

$$X1 = 0.$$

$$X2 = 93873/542764=17,3.$$

$$X3 = (319474+1820+60562)/2160595=17,7.$$

$$X4 = 36105/240324=15.$$

$$X5 = 0.$$

Джерела коштів (у тис. грн.)

$$Y1 - \text{статутний капітал} = 80000.$$

$$Y2 - \text{інші фонди банку} =$$

$$969+18950+276351+19808+57368+9468=382914.$$

$$Y3 - \text{кошти, що отримані від інших банків} =$$

$$8421+100000+420450=528871.$$

$$Y4 - \text{поточні рахунки суб'єктів господарювання} = 961324.$$

$$Y5 - \text{строкові депозити суб'єктів господарювання} = 7047.$$

$$Y6 - \text{кошти до запитання фізичних осіб} = 48730.$$

$$Y7 - \text{строкові депозити фізичних осіб} = 1736312.$$

$$Y8 - \text{інші пасиви} = 652+4023+20+27087=31782.$$

Витратність джерел пасивів складає (у відсотках):

$$Y1 = 0.$$

$$Y2 = 0.$$

$$Y3 = 54090/528871=10,2.$$

$$Y4 = 8623/961324=0,89.$$

$$Y5 = 1428/7047=20,2.$$

$$Y6 = 242/48730=4,9.$$

$$Y7 = 281579/1736312=16,2.$$

$$Y_8 = 0.$$

Тоді цільову функцію можливо побудувати у вигляді:

$$Z = 0 \cdot X_1 + 0,173 \cdot X_2 + 0,177 \cdot X_3 + 0,15 \cdot X_4 + 0 \cdot X_5 - 0 \cdot Y_1 - 0 \cdot Y_2 - 0,102 \cdot Y_3 - 0,0089 \cdot Y_4 - 0,202 \cdot Y_5 - 0,049 \cdot Y_6 - 0,162 \cdot Y_7 - 0 \cdot Y_8 \quad \max$$

Система обмежень, що побудована на основі коефіцієнтів, які наведені у джерелах [3, 81], має наступний вигляд:

$$X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + X_5 = Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7 + Y_8.$$

$$Y_1 + Y_2 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7 + Y_8 = 3248098.$$

$$Y_3 \leq 528871.$$

$$Y_1 \leq 80000.$$

$$Y_4 \leq 961324.$$

$$Y_6 \leq 48730.$$

$$Y_8 \leq 31782.$$

$$X_1 + X_2 \leq 954336.$$

$$Y_1 + Y_2 \leq 453446.$$

$$X_5 \leq 421725.$$

$$X_2 \leq 542764.$$

$$X_3 \leq 2160595.$$

$$(Y_1 + Y_2) / (Y_5 + Y_7) = 0,15.$$

$$X_3 / (X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + X_5) \leq 0,75.$$

$$(Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7) / (Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7) \leq 0,8.$$

$$Y_3 / (Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7) \leq 0,3.$$

$$(Y_3 - X_2) / (Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7) \leq 0,2.$$

$$0,1 \leq (Y_5 + Y_7) / (Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7) \leq 0,3.$$

$$(Y_3 + Y_4 + Y_6) / (Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7) \leq 0,4.$$

$$(X_3 + X_4) / (Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7) \leq 0,85.$$

$$(Y_1 + Y_2) / (X_2 + X_3 + X_4 + X_5) \leq 0,08.$$

$$X_4 / (Y_1 + Y_2) \leq 0,6.$$

$$(Y_1 + Y_2) / (X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + X_5) \leq 0,04.$$

$$(Y_1 + Y_2) / (Y_1 + Y_2 + Y_3 + Y_4 + Y_5 + Y_6 + Y_7 + Y_8) \leq 0,05.$$

$$(X3+X4+X5)/(Y3+Y5+Y6+Y7+Y8) \times 0,75.$$

$$(X2+X3+X4)/(X1+X2+X3+X4+X5) \times 0,7.$$

$$X3/(Y3+Y4+Y6) \times 0,2.$$

$$(X1+X2+X3+X4)/(Y3+Y4+Y5+Y6) \times 0,4.$$

$$(X1+X2)/(Y3+Y4+Y6) \times 0,2.$$

$$(X2+X3+X4+X5)/(X1+X2+X3+X4+X5) \times 0,7.$$

$$X1/(Y4+Y6) \times 0,2.$$

$$(X1+X2+X3+X4+X5)/(Y3+Y4+Y5+Y6+Y7+Y8) \times 1.$$

$$Y3/(Y3+Y4+Y5+Y6+Y7+Y8) \times 0,4.$$

$$\sum_{j=1}^5 X_j \geq 0, \sum_{j=1}^8 Y_j \geq 0$$

Після введення вихідних даних та системи обмежень у модель, побудовану за допомогою програми Microsoft Excel, отримуємо наступні результати:

Напрямки розміщення (у тис. грн.):

$$X1 = 269594,7.$$

$$X2 = 752379,9.$$

$$X3 = 2160595,0.$$

$$X4 = 172685,4.$$

$$X5 = 421725,0.$$

Джерела коштів (у тис. грн.):

$$Y1 = 80000.$$

$$Y2 = 275447,6.$$

$$Y3 = 461243,40.$$

$$Y4 = 961050,36.$$

$$Y5 = 602,17.$$

$$Y6 = 48730,0.$$

$$Y7 = 1918124,47.$$

$$Y8 = 31782,00.$$

При цій структурі активів та пасивів прибуток $Z = 984036,49$ тис. грн.

Запропонована методика забезпечує достатній рівень прибутковості при збереженні прийнятного рівня ризику та збереженні необхідного для стабільної роботи банку рівня ліквідності.

Зведемо фактичні та рекомендовані значення показників у таблиці (табл. 3.3, табл. 3.4). Рекомендована структура активів та структура пасивів банку відрізняється від існуючої.

Таблиця 3.3

Структура пасивів банку

Види джерел коштів	Існуючий обсяг коштів, тис. грн.	Розрахований обсяг коштів, тис. грн.
Статутний капітал	80000	80000
Інші фонди банку	382914	275447,6
Кошти, що отримані від інших банків	528871	461243,4
Поточні рахунки суб'єктів господарювання	961324	961050,4
Строкові депозити суб'єктів господарювання	7047	602,17
Кошти до запитання фізичних осіб	48730	48730
Строкові депозити фізичних осіб	1736312	1918124
Інші пасиви	31782	31782
Всього по пасиву	3776980	3776980

Так, у структурі пасивів банку доцільно зменшити: на 107466 тис. грн. обсяг резервного капіталу банку, на 67627,6 тис. грн. обсяг отриманих міжбанківських кредитів, на 273,64 тис. грн. поточні рахунки суб'єктів господарювання, на 6444,83 тис. грн. строкові депозити фізичних осіб; та збільшити на 181812,5 тис. грн. строкові вклади фізичних осіб.

Таблиця 3.4

Структура активів банку

Напрямки розміщення коштів	Існуючий обсяг, тис. грн.	Розрахований обсяг, тис. грн.
Каса та коррахунок в НБУ	411572	269595
Кошти, що розміщені в інших банках	542764	542764
Строкові позики	2160595	2370211
Цінні папери	240324	172685
Інші активи	421725	421725
Всього по активу	3776980	3776980

У структурі активів рекомендовано зменшити на 141,977 тис. грн. розмір каси та коррахунку в НБУ, на 67639 тис. грн. обсяг вкладень у цінні папери, та збільшити на 209616 тис. грн. суми строкових кредитів.

Рекомендована структура активів і пасивів банку дозволить максимізувати прибуток при дотриманні нормативів контролюючих органів. У цілому отримана структура залучення та розміщення ресурсів може слугувати орієнтиром у процесі реалізації механізму управління ресурсами банку за напрямками їх розміщення.

ВИСНОВКИ

Розглянувши теоретичні основи управління ресурсною базою банку, можемо зробити наступні висновки.

Ресурси банку – це сукупність власних, залучених та запозичених коштів, які перебувають в розпорядженні банку для здійснення активних операцій з метою отримання прибутку.

Проведено класифікацію ресурсів банку, в якій виділено постійні кошти (банківський капітал) і тимчасові (залучені та позичені). Банк виступає як фінансовий посередник, тому частка залучених коштів займає найбільшу частку в структурі ресурсної бази. У разі недостатності обсягів власних і залучених коштів для здійснення активних операцій виникає потреба в залучених коштах.

У роботі досліджено, що на формування ресурсної бази впливає низка факторів: внутрішніх (контрольованих) та зовнішніх (неконтрольованих: економічні, політичні, соціальні фактори).

Процес управління ресурсною базою банку являє собою ряд інструментів управління: планування, аналіз, контроль і регулювання.

В управлінні ресурсною базою банку важливу роль відіграє організаційно-інформаційне забезпечення, оскільки на основі опрацьованої внутрішньої та зовнішньої інформації щодо формування та використання ресурсної бази приймаються ефективні управлінські рішення. За ефективність і безперебійність функціонування механізму управління ресурсною базою банку мають відповідати суб'єкти управління, від яких дій і рішень залежить рівень капіталізації банківської установи.

За період дослідження (2020-2022 рр.) власний капітал АТ «Банк Альянс» збільшився на 1740508 тис. грн. і станом на кінець періоду досяг розміру 4075070 тис. грн.

Зростання власного капіталу відбувалося в основному, за рахунок збільшення обсягу статутного капіталу на 1662556 тис. грн. (порівняно з

базовим періодом), а також збільшення резервних та інших фондів банку, які зросли майже в (на 60498 тис. грн.).

Загальний обсяг зобов'язань банку за період з 01.01.2021 р. по 01.01.2023 р. зменшився в 0,925 рази, тобто на 1928691 тис. грн. Таке незначне зменшення відбувалося в основному за рахунок скорочення інших залучених коштів на 3882589 тис. грн. (або на 57,2%) та субординованого боргу на 1008213 тис. грн. (або на 48,97%).

У структурі зобов'язань на 01.01.2023 р. кошти банків займають найбільшу частку, їх питома вага склала 51%, що на 22% більше порівняно з 01.01.2021 р., також значну частку займають кошти клієнтів - 31%.

У структурі зобов'язань кошти клієнтів та кошти банків займають найбільшу частку і складають відповідно 51% та 31% станом на 01.01.2023 р. За період, що досліджувався, банк зменшив свої зобов'язання на 9554349 тис. грн., тобто на 9,19%, вчасно та в повному обсязі розраховуючись за ними.

Процентний дохід банку станом на 01.01.2023 р. включає в свою структуру процентні доходи від кредитування – 93%, процентні доходи за коштами в інших банках – 2%, процентні доходи за торговими борговими цінними паперами – 2%, процентні доходи за борговими цінними паперами в портфелі банку на продаж, що склали 3%.

Найбільш суттєвою складовою частиною процентних доходів є доходи за кредитами та заборгованістю клієнтів корпоративного та роздрібного сегментів ринку, внаслідок нарощеного кредитного портфелю в попередні роки.

Процентні витрати складаються з процентних витрат за строковими коштами юридичних осіб – 15%, процентних витрат за коштами фізичних осіб – 38%, процентних витрат за коштами, що отримані від міжнародних та інших фінансових установ – 41% та коштів на вимогу суб'єктів господарювання – 6%.

Основними складовими процентних витрат є витрати по залученню коштів банків – інвесторів. У 2021 році також збільшились витрати за

коштами клієнтів, унаслідок збільшення довіри клієнтів до банківської системи і масового повернення депозитів.

Як і кожен банк, АТ «Банк Альянс» здійснює процес управління ресурсною базою, який полягає у розробці внутрішньої нормативної бази, виконанні функцій органами управління та комітетами, застосуванні інструментів управління, таких як планування, аналіз і контроль.

Суть ризиків, що впливають на формування банківських ресурсів, полягає у зміні вартості активів і пасивів банків під впливом різноманітних факторів. Запропоновано критерії класифікації цих ризиків та розглянуто їх окремі види (правовий, конкурентний, економічний, політичний, репутаційний, зловживання, концентраційний, технологічний, операційний). Доведено, що ключове місце в системі цих ризиків посідають фінансові ризики (ліквідності, процентів, неплатоспроможності, валютний, інфляційний) та внесено пропозиції щодо вдосконалення практики управління ними.

У кваліфікаційній роботі розглядається використання математичної моделі управління формуванням ресурсної бази банку та застосування симплексного методу, цільовою функцією якого є максимізація прибутку, а система обмежень містить коефіцієнти на основі показників розміру джерел пасивів та активів банку з урахуванням необхідності дотримання нормативів достатності власного капіталу запропоновано у кваліфікаційній роботі. ліквідність банку, показники ділової активності та інші показники, що використовуються в процесі аналізу та регулювання діяльності банків, застосування яких дозволить розрахувати структуру пасивів і структуру активів банку, що забезпечить достатній рівень прибутковості при збереженні прийнятного рівня ризику та підтримці рівня ліквідності, необхідного для стабільної роботи банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 276 с
2. Андрейків Т. Я., Сенищ П. М., Сивуляк М. М. Суть та значення фінансових ресурсів банку в забезпеченні його стабільності. Наукові видання – Львівський торговельно-економічний університет. URL: http://journals-lute.lviv.ua/journal/20_2017/14.pdf
1. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.
2. Бойко С. В. Формування ресурсів банківської установи в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. №44. <http://dx.doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-54>
3. Владичин У.В. Банківський капітал в умовах ринкової трансформації економіки України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01 / У.В. Владичин ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2005. — 20 с.
4. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак. - К. : Знання, 2008. - 564 с.
5. Вовченко О.С.; Єгоричева С.Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища. 2021.
6. Волохата К. О. Сутність і значення ресурсної бази банків / К. О. Волохата, В. Є. Волохата // Вісник університету банківської справи. – 2011. – № 1 (10). – URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_23/2/kutidze.pdf.
7. Герасименко В. Управління власним капіталом банку в Україні в умовах фінансової кризи / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник НБУ, – 2010. – №10. – С.12-17
8. Глосарій банківської термінології URL: <http://www.bank.gov.ua/>

control / uk / publish / article?art_id = 124577 & cat_id =123119.

9. Глібовець В.В., Бабушко Т.В. Банківська система України: Навчальний посібник. - Київ: Центр учбової літератури, 2017.

10. Глушко, А. Д.; Котелевець М.М Оцінювання вартості бізнесу: світовий досвід та можливості використання в Україні. 2021.

11. Губський І.В., Зуб В.В., Данильченко О.А. Банківський менеджмент: Навчальний посібник. - Київ: Кондор, 2019.

12. Гусєва Ю. Ю. Діагностика рівня капіталізації банківської установи / Ю. Ю. Гусєва, С. В. Байталюк // Економіка та управління підприємствами. – 2012. – № 2 (18). – URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Eupmbg/2012_2/Guseva.pdfhttp://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_23/2/kutidze.pdf.

13. Дані фінансової звітності банків України: офіційний сайт Національного банку України. – URL: Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.

14. Дмитренко І.Б. Сучасні підходи до оцінки достатності (адекватності) капіталу банків в Україні. Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія: Економіка і управління, 2019, 30 (69), № 4 (1): 120-127.

15. Дунас Н.В. Структурування капіталу банків України в умовах поглиблення європейської інтеграції: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / Н.В. Дунас ; Львів. держ. фін. акад. — Л., 2010. — 20 с.

16. Довгань Ж. М. Ресурси комерційного банку: формування та управління: дис. канд. екон. наук: 08.04.01. Тернопіль, 2000. 165 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19905/1/Довгань_канд_дисерт.pdf

17. Д'яконова І. І. Теоретичні аспекти і класифікація депозитних ресурсів комерційних банків / І. І. Д'яконова, А. А. Ашурбекова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 1 (11). – С. 286–289. – URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/7795/1/D'yakonova.pdf>.

18. Д'яконова І. І. Застосування бенчмаркінгу для удосконалення аналітичного забезпечення розробки депозитної політики банку / І. І. Д'яконова, А. А. Ашурбекова // Інноваційна економіка. – 2017. – № 32. – URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2017_23/2/kutidze.pdf.

19. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків [Текст]: навч. посіб. / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми: Університетська книга, 2007. – 523 с.

20. Закон України Про банки і банківську діяльність. Офіційний вебпортал парламенту України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

21. Закон України Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

22. Засади стратегічного розвитку державного банківського сектору від 21.02.20. URL: <https://www.slideshare.net/sadovnychy/ss-88586455>

23. Кіяновський О.О., Кобзєв О.В., Чернишов О.В. Управління фінансовими ризиками в банку: Навчальний посібник. - Київ: Кондор, 2020.

24. Коваль С.Л. Власний капітал у системі фінансових ресурсів банку: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Світлана Любомирівна Коваль ; Тернопільський національний економічний ун-т. — Т., 2007. — 19 с.

25. Коваленко В. В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення [Текст]: монографія / В. В. Коваленко, К.Ф.Черкашина. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 153 с.

26. Коваленко В. В. Управління фінансовими ресурсами банку: сутність та принципи URL: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201263/67-72.html>

27. Коцовська, Р.Р. Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / Р. Р. Коцовська, О. П. Павлишин, Л. М. Хміль. – К. : Знання, 2010. – 390с.

28. Криклій О. А. Фінансовий менеджмент у банку [Текст]: навч. посіб. / О. А. Криклій, І. В. Сало. – Суми: Університетська книга, 2007. – 314 с. –

ISBN 978-966-680-312-5.

29. Криштопа Л.О., Гаврилюк О.І. Фінансовий аналіз банку: Навчальний посібник. - Київ: Центр учбової літератури, 2019.

30. Кубецька О. Управління, оцінка та методи запобігання кредитних ризиків комерційного банку. Київ : Нац. авіац. ун-т, 2022. 365 с.

31. Кушнір І.В., Кобилянський В.М. Банківський менеджмент: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2020.

32. Марчук І.М., Сахно С.О. Банківські ризики та методи їх оцінки: Навчальний посібник. - Київ: КНЕУ, 2017.

33. Матвійчук Ю., Артюх О. Ризик ліквідності у сфері банківського контролю. 2022. 165 с.

34. Мешко Н., Голіков Ю. Кредитний ризик та ефективність діяльності банку. Львів : РС “Sci-conf. com. ua”, 2023. 1314 с.

35. Міщенко В., Науменкова С. Вдосконалення механізмів управління операційними ризиками банку. «Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2022. Т. 25, № 53. С. 102-109.

36. Облік і аудит у банках: навч.посіб. /О.В. Васюренко, Л.В. Сердюк, О.М. Сидоренко та ін.; За ред. О.В. Васюренко. - К.: Знання, 2006. - 595 с.

37. Облік і аудит у банках: навчальний посібник / О.Г. Коренєва, Н.Г. Слав'янська, Н.Г. Євченко, О.В. Карпенко; За ред. О.Г. Коренєвої, Н.Г. Слав'янської. - Суми: ВТД “Університетська книга”, 2007. - 493 с.

38. Офіційний сайт АТ «Альянс Банк». URL: <https://bankalliance.ua/about/bank/financial-statements>

39. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III.

40. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Національного банку України; Інструкція від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0841-01>

41. Про порядок здійснення вкладних (депозитних) операцій фізичними особами в АТ «Банк Альянс» : положення, затверджене рішенням Правління

АТ «Банк Альянс» від 28.02.2018, протокол № 35.

42. Про порядок здійснення вкладних (депозитних) операцій юридичними особами в АТ «Банк Альянс»: положення, затверджене рішенням Правління АТ «Банк Альянс» від 28.02.2018, протокол № 36.

43. Прокопів М. І. Основні проблеми підвищення капіталізації банківських установ / І. М. Прокопів. – 2011. – № 21. – С. 264–268. – URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_7/264.pdf.

44. Процентна політика АТ «Банк Альянс», затверджено постановою Правління АТ «Банк Альянс» від 29.12.2022р. № 2648.

45. Пшик, Б. І. Ситуаційне моделювання діяльності банку : навч. посіб. / Б. І. Пшик; Мін-во освіти і науки України, ЛБІ НБУ. – Львів : ЛБІ НБУ, 2003. – 191 с. – ISBN 966-7330-56-7.

46. Семченко В.М., Козаченко І.П. Банківське право України: Навчальний посібник. - Київ: Кондор, 2019.

47. Тарифна політика АТ «Банк Альянс», затверджено постановою Правління АТ «Банк Альянс» від 29.12.2017р. № 2649.

48. Хлопченко О.А., Хлопченко С.О. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник. - Київ: Кондор, 2018.

49. Чернишова А. В. Проблеми здійснення та шляхи вдосконалення депозитних операцій банків України / А. В. Чернишова // Управління розвитком. – 2011. – № 9 (106). – URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_9/u1109ch2.pdf.

50. Чорна О.М. Банківський капітал у системі відтворення: механізм накопичення і функціонування: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.01 / О.М. Чорна ; Донец. нац. ун-т. — Донецьк, 2010. — 20 с.

51. Шевченко Р. І. Банківські операції: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2000. — 160 с.

52. Шкуратова Г.В. Контроль та аналіз діяльності комерційного банку: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2018.

53. Akinci O., Queralto A. Banks, capital flows and financial crises. FRB

International Finance Discussion Paper. 2014. URL:
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2531685

54. Diamond D., Rajan R. A theory of bank capital. *The Journal of Finance*. 2000. Vol. 55, no. 6. P. 2431-2465. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/0022-1082.00296>

55. Google Trends. URL: <https://trends.google.com/trends?geo=&hl=uk>

56. Santos J. Bank capital regulation in contemporary banking theory. *Financial Markets, Institutions & Instruments*. 2001. Vol. 10, no. 2. P. 41-84. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-0416.00042>

57. Teixeira J. Bank's capital, regulation and the financial crisis. *The North American Journal of Economics and Finance*. 2014. No. 28. P. 33-58. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1062940814000035>

ДОДАТКИ